

VĚSTNÍK

NUMISMATICKÉ SPOLEČNOSTI ČESKO-SLOVENSKÉ
V PRAZE.

ROČNÍK I.

V PRAZE, v prosinci 1919.

ČÍSLO 1. a 2.

Našim čtenářům!

Literatura česká, honosící se mnoha vynikajícími spisy, brožurami a roztroušenými články z rozsáhlého oboru numismatického, postrádala ale posud orgánu, který by v stálé patrnosti zaznamenával vše, co se bádáním nově zjišťuje a jenž by podával zprávy o ruchu, jaký se jeví mezi sběrateli a jinými interestenty ušlechtilé vědy numismatické.

Založiti časopis v jazyku českém, který by byl tlumočnickem všech těchto snah, jest vždy ideálem těžce splnitelným, i v dobách normálních; dnes při velikých obtížích typografických a při značném nákladu finančním jest skorem nemožností, aby spolek, jakým jest mladá, teprve se utvářející Numismatická společnost československá v Praze, podjal se takového úkolu.

Proto, než nastanou poměry příznivější, nutno se spokojiti s Věstníkem, ježž svému členstvu bude společnost naše v neurčitých lhůtách bezplatně dodávati, aby byl pořítkem mezi členy zdejšími a mimo-pražskými, kteří se nemohou schůzi spolkových účastniti, nebo jen řídce do nich zavítávají. Z něho budou se dozvídati o přednáškách a debatách ve schůzích těch vedených, a pokud tomu rozsah listu a okolnosti dovolí, budou v něm otištěny zprávy a výzkumy z oboru numismatiky vůbec, ovšem v první řadě s ohledem na poměry státu československého.

Každému členu naskytá se tím možnost, aby prostřednictvím tohoto „Věstníku“ šířil svůj i jiných zájem o vědu numismatickou i aby v něm podával zprávy o nálezech, sbírkách, snůškách a jednotlivostech mincovních, o předmětech z oboru medailérství, umění ryjckého, ražby a pod., a konečně z oboru historie a literatury numismatické vůbec.

Kdyby poměry nebyly silnější, nežli jest dobrá vůle redakce, vyšel by „Věstník“, tato naše česká prvotina, co do objemu i úpravy ve formě ještě dokonalejší; to však musíme přenechati lepší budoucnosti, v níž všichni nadějně věříme.

Praha v den sv. Václava 28. září 1919.

Za výbor

Numismatické společnosti československé

Inženýr H. C. Neumann,

místopředseda.

Numismatická společnost československá založena.

V Praze založena Kroužkem sběratelů a přátel předmětů numismatických v roce 1918

Numismatická společnost československá!

Po vykonání prací předběžných, úpravě a schválení stanov, i zralém uvážení všech okolností, jaké vybudování společnosti takové, pak-li účinným faktorem činnosti sběratelské býti má, s sebou přináší — svolána na den 7. března 1919 první valná hromada této nově založené numismatické společnosti československé, kterou numismatický spisovatel, rada konservator Eduard Fiala zahájil následujícím projevem:

Velectění pánové. Není tomu mnoho let, co po vzájemné úmluvě několik nás se počalo scházeti, abychom pěstovali vědu numismatickou a sběratelství mincí a medailí českých na základě jejím vybudované.

Poměry období válečného přerušily pořádání těchto přátelských večírků — nyní však, kdy nastala nám doba nového pořádku, kdy jsme volni, usnesli jsme se vybudovati společnost numismatickou na základech spolkového zákona.

Připomínám s důrazem jako fakt obecně snad nedosti známý, že společnost, u jejíž kolébky dnes stojíme, není již pro Prahu institucí úplně novou. Naopak, můžeme s hrdostí konstatovati, že věda numismatická ode dávna měla v Praze významné ústředí, ba že Praha v organisaci ruchu numismatického předčila i mnohé veliké město ciziny. Nejen že Praha hostila mnoho vynikajících sběratelů a vážných adeptů naší vědy, ale již před skorem 70 léty byla tu založena společnost sledující podobné snahy jako sdružení naše. Nevedeme tedy prvou brázdou novinou, křísíme toliko spící úhor a navazujeme na tradice zakořeněné. Proto můžeme pevně čekat, že práce naše bude snazší, že nebude nám teprve vydupávati zájmu pro věc, nýbrž že spojíme jen znovu a zorganizujeme a roznítíme doutnající jiskry nadšení a lásky ku práci numismatické.

Praha byla ve výzkumu numismatickém mnoho směrodatnou zaslavatelkou i jest naší povinností ohlédnouti se nazpět po jménech a dílech pracovníků alespoň stručně, než bude možno důkladněji oceniti práci jednotlivců obšírnějšími monografiemi.

Byli to zejména někteří členové „Společnosti přátel nauk“ a „Musea království českého“, kteří zasloužili se o vybudování bohatých sbírek numismatických. Stůjtež zde alespoň některá jména průkopníků naší numismatiky posledních 100 let a to:

hrabat Františka († 1830) a Kašpara († 1833) ze Šternberků, kteří oba svoje sbírky museu kr. českého věnovali,

kurátora Matice České, předsedy tehdejšího sboru archeologického Jana Norberta z Neuberga († 1859),

spisovatele bibliotekáře Václava Hanky († 1861),

pilného zakladatele sbírek numismatických Strahovského opata Jeronýma Josefa svob. pána Zeidlera († 1870),

spisovatele numismatika, majitele obrovské sbírky mincí měděných rady Josefa Neumana († 1878),

velmi pilných pracovníků na poli numismatické genealogie Františka Karla (otce) a Jindřicha Otakara Milltnery,

hraběte Jana Prokopa Hartmana z Klaršteina († 1850),

Františka hraběte z Klebelsberka († 1857),

Františka de Paula hraběte Šlika († 1862),

Jana barona z Ehrenburga († 1864),

Václava Seidana, znamenitého rytce želez ražebních a sběratele medailí († 1870),

tehdy v létech šedesátých v Praze bydlícího majitele panství Troja Arnošta prince z Windischgrätzu († 1918),

pověstného Viléma Killiana († 1868),

přepilného tvůrce sbírky znamenitých českých ražeb MUDra. Matějky († 1870),

profesorů numismatiky Hirzenfelse a Volkmanna († 1877),

velmi pilného sběratele a pečlivého spisovatele zpráv numismatických, hlavně co se týká nálezů, směnárníka Emanuela Mikše a jiných, z nichž mnohý vynikl nejen snahou sběratelskou, nýbrž i činností v odborném spisovatelství až po dnešní dobu směrodatnou.

Tento první numismatický spolek v Praze potrvál více než 18 let (1850 — 1868); stěžejným památkem tohoto spolku je vydání výborného numismaticko-genealogického díla „Beschreibung der bisher bekannten böhmischen Privat-Münzen und Medaillen, herausgegeben von dem Vereine für Numismatik zu Prag“ v létech 1852—1868 s dodatky roku 1870 vydanými. Dílo to obsahuje 830 stran a 85 tabulek pěkných i přesných vyobrazení.

„Verein für Numismatik“ byl ovšem dle daných okolností i tehdejší většiny svého členstva institucí spíše německou, jako již mnohé v té staré slovanské Praze. Po zániku tohoto spolku přešla řada několika let, než byl utvořen kroužek nový, kroužek český. Založil jej v létech 80tých pilný sběratel mincí českých a předmětů archeologie velkostatkář Dr. Štěpán Berger. Schůzky kroužku toho konány nepravidelně a sice nejdříve u Sochůrka, později v nádražním restaurantu Donebauerově.

Schůzek Bergrových — nečetných — zúčastnili se hlavně: numismatický spisovatel, tehdy také sběratel profesor Josef Smolík, směnárník Emanuel Mikš, soukromník Jindřich Rappé, restaurátér a pilný sběratel Max Donebauer, obchodník František Rud. Chaura, továrník Vilém Trinks, učitel Josef Květoň a konečně při konci tohoto období i já níže podepsaný.

O něco později, zvláště v létech 1885—1888 pilně pak navštěvovány večírky numismatické, pořádané již pravidelně v restaurantu státního nádraží u Donebauera, kde se scházeli: Ed. Fiala, Fr. R. Chaura, ředitel Haisl, vardejn Hofmeister, horní rada Hrabák, učitel Květoň, Dr. Leopold Katz, Emanuel Mikš, učitel Příbík, ředitel Fiedler, ředitel univerzitní kanceláře Dolenský, učitel Gall, Vilém Trinks a jiní.

Smrtí Maxe Donebauera 5. února 1889 přerušeny sice tyto numismatické schůzky v nádražním restaurantu, které měly velkou výhodu, že tu značná sbírka Donebauerova jako výborný podklad ku výkladům

numismatickým vždy po ruce byla; porucha netrvala však dlouho a brzy scházeli jsme se zase a to s některými novými sběrateli, tak: ing. K. C. Neumanem, finanč. radou Novákem, inž. Pecenkou, inž. Vaňkem, směnárníkem Rud. Mikšem, MUDr. Chudobou a jinými rozhojnění, hlavně v restaurantu u Guby na Václavském náměstí, pak v restaurantu Kolářově v ulici Celetné a konečně i v Besedě Městanské, kde kroužek náš byl ale jen velmi úzkým, sestával často jen z hor. rady Hrabáka, Dra. Leopolda Katze, Ferd. Talovice a mé osoby. Vzpomínám vděčně všech těchto zmíněných přátel a přitelů numismatiky, neboť jak v dřívějším spolku, tak v pozdějších soukromých kroužcích mnoho látky numismatické propracováno a mnohá otázka vyjasněna, nové praktické názory sběratelské vyměňovány a plodné dávány pokyny a popudy k činnosti sběratelské.

V roce 1913, hlavně přičiněním pana Karla Chaury počal se scházeti obnovený kroužek českých numismatiků v místnosti ku schůzkám zvolené v obecním domě. Schůzky tyto těšily se vždy přiměřené návštěvě, navštěvovatelé jeho tvoří základnu naší československé společnosti numismatické v Praze, kterou dnes budujeme.

Vítám upřímně každého, kdo jest dobré vůle a ideálního zájmu volaje: „Kéž jest dnešní den příznivým auguriem jejímu trvání, prospěchem a jednotící harmonií a kéž přinese mnoho zdaru a proslulosti českému sběratelství a tím české vědě numismatické i historické, kéž přispívá ku poznávání minula i budoucna, sebevědomí a síly naší vlasti.“

Eduard Fiala.

Eduard Fiala :

Rozhledy po numismatice československé.

Doba praehistorická — Přemyslovci — Lucemburci — Jagielonci.

Nejstarší na československé půdě odkryté mince přináleží do dobám, jež uvykli jsme nazývati krátce „praehistorickými“.

Přinesly nám je různé nálezy, zakopané v dobách, kdy v naší zemi vládli kmeny **Bojů**, (usedlých v Bojohemu) a **Markomanů** v sousedství **Hermundurů**, **Rätů** i **Noriků**, na Moravě pak **Quadů**, **Burů**, **Baemů**, **Kotinů** i jiných.

Jsou to z větší části mince zlaté, jež v počtu hojnějším přinesly nám k. př. nález **Podmokelský** (mince Bojů) asi v letech 109—105 před Kristem zakopaný, r. 1771 odkrytý, nález **Stradonický** asi v letech 115—110 před Kr. zakopaný, r. 1877 odkrytý, nález nedalekého **Jarendorfu**, jehož obsahu podobné mince i jednotlivě po Čechách roztroušené se nalézají, Osovský, Nechanický, na Velíži, Sušici a j.

Mince nálezu Osovského a Nechanického přináleží dobám daleko starším.

O mincích nálezu Jarendorfského se soudí, že dlužno přičísti jich oběh době povstání panonských pohlavárů proti Římu v 6tém a 7mém roce po Kristu a že používáno mincí těchto ku výplatám vojsk keltských pohlavárů.

Mince Markomanů nám dnes bez pochybnosti povědomé nejsou, přípustno ale vždy, že třeba mince taková na hradišti Strakonickém — ne bezdůvodně **Marobudum** pojmenovaném — se naléztí mohla.

Jaké mince u nás později, hlavně po pádu říše Římské a za prvních vpádů Slovanů do říše Byzantinské za Justiniana (527) v oběhu stály, jaké plativo tu u nás bylo dále až po X. století berným, není nám dosud povědomo a dosti jasno; nemáme z těch dob nálezů.

Teprve ve století X. možno počátky ražení **prvých denárů českých** zjišťiti a sice v oněch dobách panování **Přemyslovce Boleslava I.**, kdy tento mohutný panovník — po porážce Maďarů na březích Lechu za pomoci českých vojsk (935), v dobách za hranicí pokojných, uspořádává své zemské poměry domácí, utvrzuje svazek státní i samostatnou moc panovníčí (po roce 955) v Čechách.

V době té počínají i užší styky našich Přemyslovců s Bavorskými Ludolfingy, jež vrcholí ve sňatku syna Boleslava I. se sestrou manželky Jindřicha svárlivého (955—976, 985—995) **Emmou**, dcerou Kunrata, krále Burgundu a Arelatu.

Část našich denárů nejstarších, mezi nimi i onen se jménem **Blažoty** nese typ z denárů Bavorských vzatý, a přihlédneme-li tu ku okolnostem svrchu připomenuté, snadno můžeme i dobu vzniku ražeb těch i směr, odkud k nám rozhodnutí mince raziti zavítalo, si vyložití.

Za nástupce Boleslava I. († 967 15./7.), neméně mohutného našeho panovníka Boleslava II., jehož panství mimo vlastní Čechy na Moravu, Slezsko, Slovensko, část Haliče a t. zv. červenou Rus se bylo rozšířilo, mincováno mnoho a to, jak z některých ražeb (typu Ethelredova, následních a obchodních) patrné, i ve směru styků obchodních v zahraničí, jež byly tehdy hlavně s evropským severem pěstovány. Tehdejší naše mince obchodní celou úpravou svou se těsně přimyká ku jistým ražbám anglickým (krále Ethelreda), jest mincí dobré laže i zrna, kreseb rytin úhledných, čistých — ve sledu toho dobře berných, ochotně braných, které nás jak se jmény českých mincoven: Praha, Vyšehrad, Lemuzy, tak řadou mincmistrů: Oměř, Nakub, Znata, Mizleta seznamují.

Ke konci vlády Boleslava II. shledáváme se na našem trhu peněžním i s mincí raženou členy rodu Přemyslova, jež tehdy vládli různými úděly, které jim panovník (vévoda) ku obživě propůjčil; jest tu mince údělů Moravských, Usovská, Malínská i Kouřimská. Také Emma († 1006) svrchuzmíněná manželka Boleslava II. dává na Mělníce své vlastní denáry raziti.

Bohatost produkce mincovní udržuje se ještě počátkem nástupní vlády syna Boleslava II., Boleslava III. (993—999), poklesá pak ale za téhož nešťastného samostatného panování a za následníků jeho, Polského Boleslava Chrabrého (1003—1004) bratra téhož Vladiovoje (1002) a syna Otty Bezprema; tomu nasvědčuje i značná vzácnost mincí panovníků těchto.

Za **Jaromíra**, knížete, o kterémž naše historie žel tak málo vypravuje, raženo bohatě četnými typy, ale přes tyto okolnosti jsou mince Jaromíra dnes velmi vzácné — hledané a značně placené.

Roztřídí se typicky na několik skupin dle období, ve kterých Jaromír buď sám, nebo ve společnosti bratra svého **Oldřicha** vévodoval (1003, 1004—1012, 1033—1034).

Po zavraždění Jaromíra dostupuje téhož mladší bratr kníže **Oldřich** trůnu i dává po dobu svého panování četnou minci raziti. Mince ta, kterou v počtu značném přinesl nám nález Želčanský, vyniká rázem novým, prací jaksí více domácí, než skupiny denárů dob předchozích; Oldřich razí dojista nejdříve pro svůj úděl Lucký (Žatecko), potom pro zemi celou jím ovládanou (1004—12 na Žatecku, 1012—1033, 1034—1037). Syn jeho a nástupce **Břetislav I.** přimyká se prací denárů svých v prvních letech panování, oněm otce Oldřicha, ku konci vlády své však mění šíři mincí, mění zrna i stříž a zavádí tu jakousi měnu novou, měnu denárů menšího střížku (1050—1055), jež pak po dlouhá léta peněžní trh český ovládá.

Mince Břetislava I. jsou četné, oběh jejich zahajují denáry Moravského úděle, kterýmž Břetislav I. před svým českého trůnu dostoupením byl vládl (1028—1034). Četné denáry Břetislava I. přinesly nám nálezy: Dobřínský, Želčanský, Kanalská zahrada a jiné.

Krátké vládě zemské nejstaršího syna Břetislavova **Spytihněva** (1055—61) přináležejí jen skrovný počet denárů vybitých v týchž mincovnách jako denáry užšího střížku otce jeho. Spytihněv razil též v moravském údělu (1048—1054), a snad i na Žatecku (1054—1055). Po Spytihněvu dostupuje mohutný **Vratislav II.**, dotud (1054—56, 1058—61) údělný na Olomůcku, na trůn otcovský, organizuje vládu v údělech, za vydatnou pomoc říši Německé poskytnutou nabývá vyznamenání mitrou (1073), později (1086) korunou královskou; obě tyto tehdy významné události nalézáme v rázu denárů zvěčněné. Denáry Vratislava jsou přehojné, známe je z četných nálezů, ražené pro oběh v údělech, vévodství i království.

Zvláštní denáry Vratislavovy jsou ony, na jichž rubu, vedle lícního jména Vratislavova, čteme jméno některého z jeho následníků, tak Boleslava, Bořivoje nebo Břetislava (II.).

Po smrti Vratislavově (1092 14./1.), dostupuje téhož bratr Kunrat, dotud údělný na Brněnsku, trůnu vévodského; po krátké vládě pak údělný kníže Břetislav II.

Na Olomůcku vládnul zatím kníže **Otta** (1061—1087) a po jeho smrti poručenstvo za vedení matky Eufemie. Všichni jmenovaní dávají vlastní minci vybiti. Některé denáry nesou často společně jméno Kunrata a Otty — společná vláda panovníků těch povědoma není, raženo tu ale asi v jedné mincovně.

Kunratovo panování v Čechách bylo velmi krátké (20./I.—6./IX. 1092), proto mincování období toho jest také velmi sporé.

Břetislav II. (údělný, pak vévodou 1092—1100 22./12.) nerazil za svého panování mnoho, jak nálezy tomu nasvědčují, jeho mince moravská je dosti hrubého rázu, denáry české jemnější, více ploché rytby.

Toutéž prací vynikají i prvovládní denáry nástupce Břetislava II. knížete **Bořivoje II.**, čtvrtého syna krále Vratislava (dob 1100—1107, 1109—1110), které přinesly nám ve větším počtu některé nálezy. Z dob vlády Bořivojovy na Brněnsku a Znojemsku známe nyní de-

nárů několik, které nám přinesly jednotlivé nálezy posledních let.

Za Bořivoje II. zavládá v minci jakás nová láže i stříž, snad i nová měna. Aspoň možno tu váhou vystihnouti, že jest nám tu činiti nejen s denáry celými, nýbrž i půlkami a třetinkami nápadně drobných střížků, co dříve nikdy neshledáno.

Třetí vláda **Bořivojova** (1118—1120) spadá ražbami svými v ono období, kdy u nás v Čechách při minci umění ryjecké bylo dostoupilo dokonalosti nevšední, ano staví se svou ušlechtilou komposicí a jemností kreseb v popředí veškerých středoevropských ražeb druhého desetiletí XII. století.

Četné nálezy (Senický, Čáslavský a j.) přinesly nám tuto krásnou minci období svrchu psaného.

Smrtí **Kunratovou** uprázdněné moravské úděly byly obsazeny zatím syny jeho, a sice dostalo se Brněnska Oldřichovi (1092—1097, 1100—1112), Znojemska pak Lutoldovi (1092—1097, 1100—1112). Oba tito údělní razili svou vlastní minci; první, minci sv. Petrem, patronem Brněnska chráněnou, druhý minci chráněnou sv. Mikulášem. V období 1097—1099 spadají na Brněnsko některé ražby mezivládní, mince ražené v době, kdy stolec knížecí byl z těch nebo oněch příčin uprázdněn a nějakým zatímním správcem úděle ovládán; jsou to ražby velmi vzácné, vyznamenávající se tím, že v lici i rubu svém obrazy a jména místních patronů nesou.

Po smrti **Otty** Krásného, syn jeho nejstarší, **Svatopluk**, dostupuje trůnu údělného (1095—1107), načež stává se knížetem českým a hyne rukou vražednou 21./IX. 1109.

Vláda Svatopluka na Olomůcku přinesla nám ražby přechetné, úplně svou prací se rozlišující od ražeb jeho za vlády v Čechách vydaných, vzniklých v letech 1107—1109.

Řada ražeb poručnických, vybitých v době nezletilosti Svatopluka a sourozenců jeho, dovršuje značnou snůšku mincí Svatoplukových, mezi nimiž zvlášť vynikají dvě ražby se jménem kněžny matky **Eufemie**.

Druhý syn této Eufemie, **Otto**, příjímám „černý“, stal se po smrti otce Svatopluka údělným knížetem na Olomůcku (1107—1110), pak knížetem českým (1109 25./IX — 2./X.), po druhé na Olomůcku (1113—1125), i razil řadu denárů dnes vesměs velmi vzácných, jež pěknou rytinou se vyznamenávají.

Tento Otta Černý poručnikoval v letech 1125—1126 nad dětmi Oldřicha Brněnského i zastupoval **Spytihněva** († 1151), nejmladšího syna Oldřichova ve vládě údělu Brněnského; několik velmi vzácných ražeb reprezentuje období tohoto poručnictví.

Syn Svatopluka byla knížata **Václav** a **Jindřich** Olomůčtí, osobnosti, o kterých historie nám celkem málo vypravuje. Jméno Václava připomíná se ponejprv k roku 1107, kde tento Václav byl mladíčkem nedávno zrozeným, roku 1126 přířknut mu pak vévodou Soběslavem úděl Olomůcký, kterým až do své smrti 1./III. 1130 vládl.

Z různých okolností patrnó, že tito dva bratři byli s počátku spoluvládcí a že Václav teprve po smrti tohoto bratra Jindřicha údělem Olomůckým sám vládl; jednalo se tu nejspíš o dosažení jistých

podmínek plnoletí a ustanovení poručenstevních, která vévoda **Soběslav** již v roce 1125 byl zajistil.

Z období tohoto známa je řada denárů — velmi vzácných — denárů jemných typických rytinek (z nálezu Rakvíckého).

Také moravskému **Konradu II.**, údělnému knížeti na Znojmu a **Svatavě**, vdově po králi Vratislavovi, údělné kněžně na Jemnici (1092—1196) přikládají se některé zajímavé ražbičky, podobně i knížeti **Ladislavovi**, synu Oldřicha Brněnského. Řada denárů přesně nezjištěných, doplňuje pak zajímavé toto období.

Po smrti vévody Svatopluka nastoupil na trůn vévodský (r. 1109/10) vévoda **Vladislav I.**, avšak brzy zahrán, nastoupil jej opětně po jisté dohodě 4. ledna 1110 i panoval pak až 1118 a opětně 1120—1125 12./IV. zemi České, když byl v letech 1110—1113 na Olomůcku, 1118—1120 v severních Čechách údělům vládl. Ražby Vladislavovy jsou z velké části těžé práce, jako svrchu zmíněné krásné ražbičky Bořivoje II., z nichž k. př. ražba, jež postavy sv. patronů zemských Václava a Vojtěcha nese, nevšední dokonalostí v pojetí i rytině vyniká (z nálezu Senického).

Na stolec vévodský, smrtí Vladislavovou uprázdněný, dosedá vévoda **Soběslav I.**, jenž již dříve údělu Znojemskému jako poručník dětí Lutoldových (1112—1113, 1115—1123), později (1115 březen—červen) župě Hradecké a Brněnsku jako poručník dětí Oldřichových (1115—1123) v čele stál.

Soběslav dostoupiv r. 1125 českého trůnu, jímž až po rok 1140 pak vládl, spravoval v letech 1125—1126 i úděl Olomůcký, 1128—1134 pak i Znojensko.

Mince Soběslava jsou dosti četné, mnohé krásné práce i duchaplné komposice ve výzdobě figurální.

Vladislav II., syn Vladislava I. dostoupiv 1140 trůnu vévodského, vládl co vévoda až do roku 1158, r. 1143 ujal se i vlády údělů Moravských, r. 1158 korunován pak králem — zemřel r. 1174.

Denáry Vladislava jsou četné, ne však tak mnohé, jak z dlouhodobého panování jeho souditi by se dalo.

Fabrika ražeb jeho, jak patrně poklesla, železa ražební sice dosud dovedně řezána, ale mincování jeví všeobecný úpadek, jak v lázi tak zrnu i práci ražebné — nevzpamatovalo se v době ražeb denárů již nikdy více, upadá vždy víc a více, vede ku zániku staroslavné mince té a zavedení nových plativ — denárů tvaru brakteatového.

To ovšem nutno připomenouti i ku ražbám následovníků krále Vladislava, vévodů: **Soběslava II.** (1173—1179), **Friedricha** (1179—1189). Ku konci vlády Friedricha, pak za vlády **Kunrata Otty** († 1191), **Václava II.** (1191—1192), **Jindřicha Břetislava** (1193—1197), **Vladislava III.** v Čechách (1197 5./VI.—6./XII) i na Moravě (1197—1222) a konečně **Přemysla** (1192—1193, 1197—1198) později krále **Přemysla Ottakara I.** (1198—1230), nalézáme v oběhu minci širšího střížku, než za vévodů svrchu psaných, denáry lepší láže, ale celkem ještě horšího zrna, jež v počtu hojném přinesl nám nález Mitkovský, jimiž pak oběh vlastních denárů v Čechách se zakončuje.

V prvních desetiletích věku XIII. objevuje se na peněžním trhu českém mince nová — podivná, jednostranná, tenká, zvláštních tvarů — zavál ji k nám obchod německý, kde mince podobná již 50 let dříve svou cirkulací byla zahájila a oblibě se těšila — jsou to **denáry-brakteáty**.

Minci tu, po většině němou, přinesly nám četné na půdě naší objevené nálezy, nálezy čisté, bez příměsu cizího, což nasvědčuje té okolnosti, že ve věku třináctém zákony a záповědi dovozu mince cizí přísně byly tu šetřeny.

Brakteaty velké, u nás cirkulovavší, nesou povšechně typ brakteatů míšenských, od nichž jen oko rutinovaného sběratele je rozlišiti dovede. Brakteaty velikosti střední a malé, z nichž najmě poslední v mincovnách moravských původ svůj vzaly, jsou typů od brakteatů cizích snadněji rozluštitelných, často zvláštní prací vynikajících.

Brakteaty listové, málo profilované, krásných kreseb a ražeb, jaké shledáváme často v druhé polovici století XII. v severním a západním Německu v oběhu, naše mincovny neznaly, i můžeme říci, že jak naše denáry často vynikaly značnou krásou rytiny, oduševnělou komposicí a čistým vybitím, tak postrádáme významnosti těchto u brakteatů u nás naprosto. — Krásný brakteat jak formou, rytinou i kresbou a často oduševnělou komposicí vynikající, možno naléztí jen v Německu a to najmě v Brunšviku, zemích staré Saxonie a Frank.

Třídění brakteatů našich dle panovníků není věci snadnou, často nejistou, to právě tou okolností, že jedná se o mince nazvíce němé, bez příměsu mincí cizích, které by zjištěné, dobu cirkulace obsahu nálezu, jehož se týká, určitě ohraničovaly, jak děje se při nálezech denárů.

O příslušnosti poučuje nás tu zase zrno, dle zásady praktikované — čím mince v zrně špatnější, tím novější, jak nalezli jsme již dříve při denárech.

Produkty některých českých mincoven vynikají jistou charakteristickou formou, což platí najmě o brakteatech slezských mincoven, pak zvláštním do svitků skládáním tohoto podivného, nám někdy skorem nepochopitelného plativ. Brakteaty raženy v mincovnách v Praze, Mostu, Chebu, Kadani, Klatovech, Písku, Brnu, Jihlavi, Znojmu, Opavě a jinde.

V druhé polovici věku XIII. zaplavuje trh peněžní, najmě Moravy, opět mince tvaru i hodnot nových, jsou to rakouské nebo dle rakouského způsobu ražené habránky, mince to všelijaké, neforemné, rohaté, někdy dvou, někdy jednostranné, stříží i zrn různých, po většině na straně lícní nejasně ražených, přetlučených, nebo i na uherský způsob do kruhu stříhaných.

I něco mince úhlednější, čisté ražené koluje mezi ražbami věku XIII. Denáry takové přinesly nám hlavně nálezy Markvarecký, stará říše a Strmilovský, z nichž poslední nás seznámil i s pozdními denáry knížete Vladislava III., raženými pro Moravu.

Celkem byl ve vládním mincovnictví v Čechách ku konci století XIII. dosti značný chaos, který cizá, najmě v Moravu importovaná mince různá jen zvětšovala a po reorganisaci mincovnictví českého volala.

Král **Václav II.** (1283—1305) rozhodl se mincovnictví české reorganisovati. Za tím účelem dal v roce 1300 povolati z Florencie tři mincmistry: Reinharda, Alpharda a Tino Lombarda, kteří reorganisaci mince na základech systému grošového provedli, a v červenci roku 1300 s ražbou nové mince také počali.

Ražena nová mince hrubší, „**Denarii grossi**“ („Grossi Pragenses“ = Groše pražské), jichž na hřivnu o 16ti lotech vybičeno býti mělo **60 kusů**, tedy jedna kopa, dle které okolnosti groše pražské nazývány i groši kopovými.

Pak ražena mince menší, „**Denarii parvi**“ („parvi Pragenses“, malé peníze), jichž 12 kusů do groše pražského šlo. Od dob těch až daleko do století XVII. počítáno u nás v Čechách pak na kopy, jednotku zdomácnělou, lidovou, a an s počátku kopa a hřivna sobě se rovnaly, počítáno zároveň dle starších zvyků i dle „Vierdungů“, „lotů“ a „šilinků“ a sice tak, že Vierdung 15, lot $3\frac{1}{2}$ a šilink 3 grošům se rovnal.

Prvé groše pražské zrna velmi dobrého, raženy nejdříve v **Praze**, ale jen po dobu velmi krátkou, ražba pak přenesena ku Horám Kutným, které v době té značným „Auspeutem“ stříbra se vyznamenávaly.

Syn Václava II., **Václav III.** dostoupiv trůnu českého, uherského a polského po smrti otce svého r. 1305, nepanoval však dlouho, zahynul — poslední Přemyslovec — rukou vražednou dne 4. srpna r. 1306. Vlastní minci pro Čechy raziti nedal — aspoň po dnes mince taková povědomou není — raziti dal toliko drobné denárky pro oběh v Uhrách.

Vdova po Václavu II. **Rixa Alžběta** Polská provdala se po smrti prvního manžela svého po druhé za **Rudolfa** (přijímám Kaše) Habsburského, který krátce (1306—1307) Čechům panoval. Nějaké ražby Rudolfovy známé nejsou.

Anna, dcera Václava II. pojala za muže **Jindřicha** vévodu **Korutanského**, který po smrti Rudolfově trůnu českého se domohl a v letech 1307—1310 panoval. Vládě tohoto panovníka připisují se malé groše, jež titul Rex Bohemiae však bez bližšího označení jména panovníkova nesou.

Po zahnání Jindřicha dostupuje trůnu manžel další dcery Václava II. Alžběty, **Jan z rodu Lucemburků**, který pak 1310—1346 Čechám vládne.

Za Jana Lucemburského regenerováno mincovnictví značně a zavedena také nová mince zlatá po způsobu florentinském ražená (florindory, floreny, floreny).

Pražské groše své i půlgroše a parvi razil Jan v Hoře, jinou minci ale, po způsobu tehdy oblíbených „esterlinů“, „půlesterlinů“ a „englišů“ raženou, v Itálii a Lucemburku, také groše početní (denarii corantales) objevují se za Jana ponejprv, jsou ale jako jeho ražby mincoven italských, velmi vzácné.

Po Janovi dostoupil trůnu českého syn jeho **Karel IV.** (1346—1378), dříve říšský vikář italský (1331—1332), markrabí moravský (1332), napotom římský král (1346—1378) i císař Německé říše (od roku 1355).

Mincovnictví Karlovo pohybuje se v podobných mezích jako

otce jeho Jana: raženy zlaté florindory, groše pražské i parvi, mimo mince tyto celkem nevzácné, objevují se za vlády Karlovy i vzácné groše tlusté (těžké), však nesnadno tu říci jako při podobných výrobcích dob pozdějších, zdaž groše tyto byly mincí běžnou, spíše jsou to mince zvláštní, jež za zvláštních okolností co mince významné (medailové) byly raženy a sice nejen v mincovně zemské, nýbrž i soukromě zlatníky, nebo jinými odborníky povolánými. Pro českou Falci, Karlem zakoupenou, raženy v mincovně Lauffské jednostranné parvi, v Erlankách dvoustranné pfeníky.

Za nástupce Karla IV., **Václava IV.**, (1378—1419) raženy nyní velmi vzácné zlaté florindory, pražské groše a parvi. Groše pražské, početné, vynikají zlehčením zrna i stříže a špatnou zachovalostí, vlastně nedbalostí při ražení.

Groše do Němec vyvážené se kontramarkují, zkouší totiž na zrno a pak označují ranou značkou opatřeného kladiva, zdaž jsou berné nebo zlehčené.

Pro českou Falci raziti dává **Václav IV.** parvi, ražené v Erlankách, Lauffen a Auerbachu.

V období válek husitských (1420—1436) ražena jen mince drobná, brzy více, brzy méně zlehčená, v počtu přehojném, raženo v Praze, Hoře, Jihlavě a Znojmě.

Mincí za vlády **Zikmunda** (1420 potažmo skutečně 1436—1437 9./XII.) ražených neznáme mnoho, jsou to jen drobné haléře korunou opatřené a pak některé haléře ve slezském Zhořelci vzniklé. Také mince **Albrechta II.** (1438—1439) krátkého panování v Čechách jsou nečetné, obmezující se na skrovné haléřky Vratislavské.

Za krátkého panování r. 1452 korunovaného, 1457 zemřelého **Ladislava** Pohrobka raženy jen velmi vzácné groše pražské, pak určité haléřky, jichž přidělení tomuto panovníku však není jisté.

Jiřík z Poděbrad, r. 1450 stavy gubernátorem říše jmenovaný a po smrti krále Ladislava r. 1458 králem českým zvolený († 1471), raziti dával četné groše pražské a haléřky; prvé v mincovně Horské, druhé asi ve Zhořelci.

Matyáš Corvín, král uherský (1458—1490), jenž v letech 1468—1478 vlády nad Moravou, Slezskem a Lužicí se byl zmocnil, razil v mincovně Vratislavské četné groše široké i půlgroše, v jichž opisech Matyáš králem českým se jmenuje.

Na našem Slovensku razil Matyáš v Kremnici široké groše a denáry. V této mincovně razili i jeho předchůdci: král Karel I. (Robert) † 1342, aurei (florindory), groše široké a denáry, Ludvík I. († 1382), královna Marie († 1395), císař Zikmund († 1437), syn Karla IV. aurei a denáry, Albrecht V. († 1439) aurei, quadringy a dukáty (stříbrné), Vladislav I. (1440—1444) aurei, denáry a quadringy, Jan Hunyad zlaté floreny (o 200 velkých denárech nebo 400 obolech) denáry a oboli, Ladislav Pohrobek († 1457) floreny, groše a oboli.

Po králi Jiříkovi zvolen stavy českými králem Kazimír (velký), král polský, nepřijal však volby té, nýbrž doporučil stavům zvoliti

syna svého **Vladislava II.** (Jagielonce) králem (1471—1516). Vladislav panoval pak též Uhrám (1490—1516).

Za krále Vladislava II. ražena četná mince a sice v Praze, kde raženo pouze na zlato a Hoře, kde vybíjena mnohá mince stříbrná a sice pražské groše, mince bílá a mince černá, i ve Vratislavi a Hlohově. Pro Uhry raženo ve slovenské Kremnici: zlaté floreny, tolary, půltolary, groše široké, bílé peníze i denáry, v Nagybánya různé floreny.

Za Vladislava raženy i tlusté groše čteněji, z nichž některé v opisech jméno krále Vladislava a syna jeho Ludvíka společně nesou. Také groše početní jsou z dob těchto známé.

Mladičský Ludvík, syn Vladislava (r. 1506 narozený), korunovaný králem uherským r. 1508, korunován králem českým r. 1510, následoval r. 1516 otce svého ve vládě. R. 1522 prohlášen plnoletým, zahynul v bitvě u Mohače r. 1526. Za panování jeho raženo v Čechách v mincovnách: v Praze, kde vybíjeno jen zlato, Hoře, kde vybíjena drobná mince stříbrná: groše pražské, mince bílá i černá a Tolu, kde raženo pod svrchovaností hrabat ze Šliků a sice mince tolarová a groše nové. Pro Uhry raženo mimo jiných mincoven též ve slovenské Kremnici, kdež vybíjeny: floreny, tlusté zlatníky i široké tolary a peníze bílé.

Karel Chaura:

Rozdělovací znaménka na mincích Ferdinanda I. a Maxmiliana II.

V opisech na mincích nalézáme mezi jednotlivými slovy nebo písmenami rozdělovací znaménka v podobě teček, hvězdic, kroužků a pod. Na nejstarších našich penězích, denárech, první rozdělovací znaménko byl kříž, který však znamená jen začátek opisu, neboť za starodávna užíváno bylo žehnání křížem při počátku každé práce; rytec počal svoje dílo samozřejmě křížem a sluší proto, při popisu mincí, této okolnosti také šetřit.

Záhy kladena tečka mezi slova opisu ku př. + BOLEZLAVS DVX — + PRAGA · CIV, kteréžto pečlivosti později vždy dbáno ale nebylo. Teprve na krásných groších Václava II. setkáváme se pravidelně s rozdělovacími znaménky. Zde jsou to hlavně dva kroužky nad sebou ∅; u grošů Jana I. pak i jiná, rozmanitá rozdělovací znaménka: křížky, jetelový lístek, růžice, lilie a j., z nichž některá, umístěná ve středu opisu pod korunou nebo pode lvem, jsou snad již značky mincmistra nebo vardejna (examinator monetæ).

Na groších Ferdinanda I. zachován byl starý ráz mince a jednoduchý titul: Dei Gratia Rex Boemie, ale na minci velké a později i na drobné minci titul rozšířen: FERDINANDVS PRIMVS · DEI · GRACIA · BOEMIE · HVNGARIE DALMATIE · CROATIE REX INFANS HISPANIARVM · ARCHIDVX · AVSTRIE · DVX · BVRGVNDIE · SILESIE · MARCHIO · MORAVIE. V lednu 1531 zvolen a

korunován Ferdinand I. za krále římského a vložen tento titul ROMANORVM (Rex) za slovo GRACIA. Aby se dlouhý tento titul na minci vešel, bylo nutno jednotlivá slova zkrátiti nebo použiti jen začátečních písmen, mezi které umístěna rozdělovací znaménka. Tato znaménka nebyla sice v dřívějších popisech přehlížena, ale nevěnována jim taková pozornost, jaké zasluhují.

Při studiu ražeb českých doby Ferdinanda I. shledáváme jistou souhlasnost znamének u jednotlivých mincoven, takže porovnáme-li mince jednoho ročníku, ale z různých mincoven, vidíme ihned nápadný rozdíl v celkovém provedení rytiny. Nejen kresba podobizny, ale i štítky, písmeny, číslice a **rozdělovací znaménka** jsou jiná a nesou vždy svůj charakter, který jest dotyčné mincovně vlastní.

Pravidelně jsou tvary rozdělovacích znamének

mincovny pražské v letech

1557—1558 tečky a hvězdičky,

1558—1566 jen hvězdičky;

mincovny v Kutné Hoře

1547 tečky,

1548—1555 křížky,

1556 nastupuje i u drobné mince tečka čtverhranná ♦ která užívána pravidelně až do Rudolfa II.;

při mincovně v Jáchymově

užíváno s počátku tečky trojhranné ▼, ale asi 1530 užito **kroužků** co rozd. znamének, které zůstaly typickou známkou ražeb této mincovny až do Rudolfa II.

Doba mincování Ferdinanda I. a Maxmiliána II. vyžaduje mnohého osvětlení, neboť scházejí nám četné archivní doklady, takže víme-li ku př. někde, jak dlouho byl dotyčný mincmistr v úřadě činným, neznáme přesně jeho mincovní značku, nebo máme mince bez značky, které připisovány jednou té, jindy oné mincovně. A tu jsou to **rozdělovací znaménka**, která nám v mnohém ohledu sloužiti mohou za přímý důkaz, kde dotyčný peníz ražen byl.

V každé mincovně pracováno totiž dle předepsaných vzorů a bylo péčí mincmistra, který byl často rytcem, mnohdy umělcem v tomto oboru, aby razidla byla zhotovena dle předpisu.

Podobizna panovníka ryta dle zaslané kresby, někdy použito bylo zaslaných punců (Senkpunzen).

Písmo k opisům (punce písmenové), **čísllice**, **rozdělovací znaménka**, **perličky** k obvodkům a pod. hotoveny v dílně rytecké u každé mincovny samostatně a liší se svým provedením od druhých mincoven často velmi nápadně.

Nebyl-li v místě mincovny umělec, který by dovedl vyryti podobiznu panovníka, bylo nutno objednatí razidla jinde. Jak byla razidla tato vypracována, o tom podrobných zpráv nemáme; zajisté však umělec, kterému bylo zhotovení razidel svěřeno, vyryl do kolku jen podobu královu a znak do kolku pro rub mince, ostatní práci, vyrytí písma a obvodků, co práci **podřadnou**, provedl pak v samotné mincovně dělník rytecký, jaký byl vždy v mincovně zaměstnán. Ta-

kového dělníka bylo v dílně mincovní zapotřebí pro nutné opravy razidel. Tento dělník použil pak při rytí opisů a obvodků, svých punců písmen, perliček a rozdělovacích znamének.

Jinak dopadla věc ale, dodala-li razidla **mincovna** druhá, v jejíž dílně zaměstnán byl umělec pověřený rytím razidel; pak se stalo, že dodáno bylo razidlo **úplně** vyhotovené a v takovém případě, jak později ukáží, použil umělec punců svých, takže peníz nese charakter mincovny, kde razidlo bylo zhotoveno a nepodobá se ražbám mincovny, ve které byl ražen. Takové případy jsou však **výjimečné** a zpravidla zhotoveny opisy **vždy** v mincovní dílně a použito punců písmen a rozdělovacích znamének vlastních.

Že tomu tak jest, o tom nás přesvědčí bedlivější studium ražeb samých, ze kterých seznáme různost typů jak rozděl. znamének, tak písmen a číslic, které podrží charakter dotyčné mincovny po mnoho let, takže přecházejí s mince jednoho panovníka na minci panovníka následujícího.

Rozdělovací znaménka jsou nám svými tvary ihned nápadná a sestavíme-li dle těchto poznatků ražby jedné doby, docílíme jistoty v mnohém případě, kde jsme dosud byli v pochybnostech, jako ku př. při pražských ražbách 1561—1564.

V Praze byl od r. 1557—1559 mincmistrem **Ludvík Neufarer**, jehož značka jest růžice na stopce . Rozdělovací znaménka tečky a hvězdičky, od r. 1558 jen hvězdičky.

1560—1561 byl **Hanuš Harder** zástupcem mincmistra. Značka list . Rozdělovací znaménka hvězdičky.

1561—1564. **Hanuš Harder** mincmistrem. Jestliže nemáme žádné pochyby, komu připsati ražby se značkou růžice a listu z let 1557-61, jest tomu jinak při dalších ražbách. Harder, který 1560—61 zastupoval nepřítomného mincmistra, stal se koncem r. 1561 mincmistrem; až do tohoto roku vykazují ražby stejnou práci ryteckou znamenitého umělce **Michala Hochenauera**, který pro mincovnu ryl razidla. Typ mincí jest stejný: pod poprsím krále štítek, v němž korunované F (viz Čermák č. 14, Don: 1048, 1050).

Rokem 1561 počínaje vyskytují se ražby, které neodpovídají typu předešlému. Jsou to zlatníky a třicítníky s letopočty 1561 a 1562; kterým **schází** pod poprsím štítek s korunovaným F; provedením liší se zcela od předešlých ražeb, podobizna krále je nezdařená, v opisu nad poprsím nesou šestihrotou hvězdu.

Roku 1563—64 raženy zlatníky, 30 a 10 kr. s toutéž hvězdou, ale opět se štítkem pod poprsím krále. Veškeré tyto ražby mají však charakteristickou známku pražské mincovny: rozdělovací znaménka v podobě hvězdiček, takže neváhám připsati je Harderovi. Rytecká práce těchto ražeb se sice naprosto liší od ražeb se značkou Neufarera, ale protože v letech 1559—66 dodával razidla pro pražskou mincovnu linecký pasíř a rytec **Mates Doctor**, jak píše Ed. Fiala v katalogu sbírky razidel hl. mincovního úřadu ve Vídni, vysvětlíme si lehce tento rozdíl.

Harder setrval ve svém úřadu i za nového krále a značku „hvězda“ vidíme na zlatníku Maxmiliána II. z r. 1565 (ve sbírce Dra. Katze). Jiné zlatníky z r. 1565 a 1566 hrubého provedení lineckého rytce Doctora, nenesou **žádnou** značku, ale rozděl. znaménka jsou **opět** hvězdičky; r. 1566 však nalézáme pod poprsím krále štítek se **supí hlavou**, kteroužto značku používal Harder až do r. 1578.

Zlatník
z roku 1566.

Ryl:
Mates Doctor.

Práce rytce Doctora se králi znelíbily a když mu byly 1. března 1565 předloženy 4 zlatníky ražené lineckými razidly, rozhodl, aby pro nezdařenou podobu razidla byla zničena. Nová razidla zhotovil pak **Jiří Karel z Řasné, rytec mincovny Kutnohorské** a dodal je do Prahy 11. dubna 1566. Jest samozřejmé, že dodal razidla **úplně** hotová a použil **svých** typů, tedy čtverhranných rozděl. znamének; proto mince svým celkovým provedením shodují se s ražbami Kutnohorskými, ale značka supí hlavy určuje je do Prahy.

Zlatník z r. 1567.

Ryl:
Jiří Karel
z Řasné.

Tolar z r. 1573.

Ražby se supí hlavou z r. 1568 a let následujících mají za rozděl. znaménka kroužky, jaké používány v Jáchymově, což nás nepřekvapí,

víme-li, že r. 1568 dodal razidla jáchymovský rytec **Mikuláš Milič**.

Ryl:
Mikuláš Militz.

Zlatník z r. 1568.

Desetník z r. 1568.

V letech 1573—77 dodával razidla opět Jiří Karel z Řasné (viz E. Fiala: Katalog razidel str. 1326) a sice jak pro minci hrubou, tak i drobnou, která proto nese charakter mincovny kutnohorské. Početní groše (Čermák: 44, Don: 1203) dlužno připsati mincmistru Harderovi, jehož jeton (Miltner č. 118) nese taktéž hvězdičky co známka rozdělovací.

Harderovy ražby rozdělíme pak následovně: **Hanuš Harder**, mincmistr 1561—65 značka: ✱, 1566—78 značka: supí hlava.

Mincovna Kutná Hora

vlastního mincmistra neměla; minci spravovali vždy 2. úředníci, tak: 1527—39 **Jan Jeptiška** z **Běšin** († 1539) a **Pavel Podivický** z Podivic,

1540—45 **Jakub Hubáček** z **Olivet** a **Pavel Podivický** z Podivic, 1545—55 **Mates Lidl** z **Myslova** a **Pavel Podivický** z Podivic.

V této době ražené tolary, půl a čtvrtolary nesou v opisu nad poprsím pětidílnou růžici, jejíž tvar se r. 1558 mění.

První ražby mají šikmo položené křížky ✕ za rozděl. známka, r. 1556 zaměněny křížky za čtverhranné tečky ◆.

1556—66 byl Lidl prvním, **Ludvík Karel** z **Řasné** od r. 1562 druhým úředníkem. Růžici vidíme na Kutnohorských mincích až do r. 1561, ale nebylo by správné prohlásiti ji za značku Lidlovu. Zavedením ražby zlatníkové tato roseta mizí a raženo 1562—73 bez jakékoli značky. Vzdor tomu nejsme nikterak v pochybnostech, kam tyto ražby zařaditi.

1566—69 byl z Řasné prvním, **Jiří Šatný** z **Olivet** druhým úředníkem.

Zlatníky se značkou supí hlava (Čermák 52) připisovány dosud omylem L. K. z Řasné; patří, jak již uvedeno Harderovi.

1569—76 byl Šatný prvním a **Samuel Vodolinský** z **Vodolína** druhým úředníkem.

1574 nesou ražby již značku a sice křídlo supí. Jest to značka, kterou ohlásil Šatný komisi objíždějící české mincovny. Tato komise podala pak svoje dobrozdání o poměrech, v jakých shledala mincovny, v listině z r. 1574, mající nadpis „Relationsbericht“, dle které vyžádali si: Šatný značku supí křídlo, Harder v Praze supí hlavu, Geitzkofler v Jáchymově kamzičí hlavu a Gebhart v Budějovicích lví hlavu.

Mincovna v Jáchymově.

Jáchymovské ražby dají se lehce poznati, ale připsati je jednotlivým mincmistrům dosud s určitostí nemůžeme. Pokud jsou nám z dosavadních studií (viz zejména: Ed. Fiala: Zuteilungen an böhm. Münzmeister u. Münzstätten ve XXIX. sv. čas. vídeňské num. spol.) známa jména úředníků a doba jejich působnosti v Jáchymovské mincovně, můžeme značky na mincích Ferdinanda I., které raženy byly bez letopočtu, uvést v určitější pořad a snad se zavděčíme našim sběratelům, uvedu-li je v tomto článku:

1527—30 **Oldřich Gebhart**, mincmistr,

značka pohár (eine Krause) objevuje se nejprve na rubu tolarů a půltolarů bez letopočtu, které nesou v lici značku Gebhartovu; dosud zjištěna není, ale objevení se této značky na mincích souvisí se zavedením rozdělovacích znamení v podobě kroužků %. Vidíme ji také v lici i na rubu tolarů bez letopočtu, ale ražených před r. 1531.

Tuto značku umístěnou vedle poháru vidíme na tolarech z roku 1529 a 1530. (Čermák t. IV. č. 19).

1528—44 byl varďajnem Petr Tunkher a patří obě značky asi jedné osobě, neboť známe medaili t. zv. morový tolar, nesoucí obě tyto značky.

1531—35 17./III. byl mincmistrem **Klaus Kraus**, jemuž by značka pohár (německy: Krause) přičtena býti mohla.

1535—42 6./VI. **Hanuš Weizelmann**, mincmistr.

Na rubu vzácnějších tolarů bez data, ale s titulem římského krále, ražených tedy po roce 1531, vidíme značku **hlavu ze předu**. 17./III. až 18./VIII. 1535 spravoval mincovní úřad Friedrich z Aichelbergu.

Na rubu některých půltolarů Weizelmannových přichází ještě značka pohár, což lze vysvětliti jen tím, že použito starých razidel. Zodpovědnost nesl asi ten úředník, jehož značka umístěna v lici.

1538 svolil Ferdinand I., aby zmincováno bylo 3000 hřiven stříbra Zdislavovi Berkovi z Dubého a Lipého, nejvyššímu hofmistru*). Tím mohla by býti tato značka vysvětlena.

1542—1543 2./VII. spravoval mincovnu Martin Kempf. Ve své sbírce chová tolar, který nese v lici značku půl rosety, na rubu jetelový lístek Kempfův.

1543—44 Wolfgang Roll, mincmistr.

1544. Martin Kempf po druhé? Známe toлары jáchymovského rázu bez data a groše z r. 1544 s touto značkou.

1544—63. **Ruprecht Puellacher**, mincmistr. Značka **velbloudí hlava**, která po r. 1550 mizí; za to objevuje se pod poprsím štítek s Habsburským břevnem.

*) Newald, Das oest. Münzwesen. Fiala soudí, že značka tato představuje okruží (Krause), kteréž značky snad používáno, když mincmistr Kraus ve vězení seděl, vzdor okolnosti té ale přece s jeho zodpovědností mincováno. Tolary a půltolary takto značkované nejsou nijak vzácné.

1563—64 Wolfgang Puellacher spravoval minci po smrti svého bratra.

¶ 1562—74. V Jáchymově byl od 14./IV. 1559—1563 vardajnem **Jiří Geitzkofler**; od 9./XI. 1563 do 14./VII. 1577 kdy zemřel, mincmistrem. Sluší tedy značku ¶ připsati jemu. R. 1574 volil Geitzkofler za svou značku **kamzičí hlavu**, ale známe mince s touto značkou již z r. 1573.

Mincovna Budějovice.

V létě 1568 vypukl v Praze mor, jemuž padla za obět též dcera mincmistra Tobiáše Gebharta, který králi navrhoval, aby mincovna byla do Budějovic přeložena, což schváleno*). Tím možno si vysvětliti příbuznost práce na mincích budějovických, ono charakteristické písmo a rozděl. znaménka v podobě hvězdiček, jako na mincích pražských. 1571 ustupují hvězdičky kroužkům, které vidíme až do r. 1576. Král Maxmilian svolil 4./VIII. 1569, aby mincovna v Budějovicích zůstala trvale a jmenoval Gebharta mincmistrem a Jana Malthuse vardajnem, jak uvádí Miltner na str. 61. Mince Gebhartovy poznamé snadno dle jeho značky lví hlavy ve štítku.

Předeslanými řádky chtěl jsem upozorniti na nové poznatky, jaké nám skýtá studium rytecké práce na našich ražbách. Zbývá však ještě mnohá otázka, zvláště při minci drobné, kde nutno porovnat mnoho materiálu, i vznáším prosbu k našim sběratelům, aby mi laskavě oznámili všechny ražby, které by se svými značkami i jiným způsobem lišily od běžných typů.

MUDr. Ant. Mastný:

Medaille českých lékařů 16. a 17. století.

Počet medailí vydaných na počest neb na památku vynikajících lékařů je značný. Jako historicko-kulturní dokumenty byly pocho-pitelně medaille takové hojně sbírány a katalogisovány. První, jenž systematicky sbíral medaille lékařské a vydal jich seznam byl brani-borský „Leibmedikus“ J. C. W. Moehsen. Vydal v Berlíně r. 1773 a 1781: *Beschreibung einer Berlinischen Medaillensammlung*, kde po-pisuje několik set medailí lékařských. Dalším známějším sběratelem byl berlínský fyziolog Dr. C. A. Rudolphi, který k oslavě lékařského jubilea prof. J. F. Blumenbacha vydal alfabetický seznam medailí lékařských pod titulem: *Index numismatum in virorum de rebus medicis vel physicis meritorum memoriam percussorum* v Berlíně r. 1825. Počet tam popsáných medailí dosahuje čísla 523, v druhém vydání z roku 1829 popsáno jich 720. V roce 1857 a 1858 vyšly v Paříži dva sešity časopisu *Magazin pittoresque*, kde popsány četné jettony děkanů pařížské fakulty lékařské z let 1638—1790. Železa k ražbě jettonů těch chovají se dosud v Hôtel de Monnaie v Paříži a byly často použity k pozdějším ražbám, při nichž nehlédno na

*) Newald, Das oest. Münzwesen.

to, zda stočky a svrchní železa k sobě patří a tak povstaly dosti záhadné medaille dvojné (Zwitter). *H. Klmyskens* vydal roku 1858 ve 2 svazcích: *Des hommes célèbres dans les sciences et les arts, et des médailles qui consacrent leur souvenir*, kde popsáno 1208 medaillí většinou lékařských. Data ta jsou někdy dosti povrchní, tak na př. medaille na známé lázeňské místo Kreuth v Bavořích je tu uvedena jako medaille „médecin de la Bavière“. Gdánský lékař *C. L. v. Duisburg* přepracoval knihu Rudolphiho a to tím způsobem, že neuvádí lékaře abecedně, ale chronologicky a dle národností, často ovšem velmi nesprávně. Spis vyšel roku 1862 v Gdánsku pod názvem: *C. A. Rudolphi recentioris aevi numismata virorum de rebus medicis et physicis meritorum memoriam servantia denno edidit, emendavit et auxit C. L. de Duisburg*. Popisuje tu 1130 medaillí lékařských. Později vydal k dílu tomu ještě dva dodatky. Duisburg byl horlivým sběratelem a velká sbírka jeho, obsahující 875 medaillí lékařských, prodána roku 1869 v dražbě, k níž vydán zvláštní příruční katalog. Jako další dodatek ku spisům Duisburgovým psal *Dr. Ed. Rüppell* v *Numismatische Zeitschrift*, Vídeň 1876: *Beitrag zur Kenntnis der numismatischen Erinnerungen an Ärzte und Naturforscher, die sich nicht in Duisburg's Werk über diesen Gegenstand vorfinden*. Dobrým příručním katalogem odborným je: *Medicina in nummis*, seznam to vydaný berlínským numismatikem *R. Ballem* r. 1905, obsahující 1777 medaillí medicinských v nejširším smyslu slova, z nichž je 1029 různých medaillí více než pět set jednotlivých lékařů.

Lékařů českých, to jest buď v zemích koruny svatováclavské zrozených neb delší dobu tu působivších je ve velikém tom počtu poměrně málo. Ani dvaceti se nedopočítáme. Ze 16. a 17. století, tak hojného na krásné medaille cizí známe medaille jen pět lékařů českých. Originály medaillí těch jsou velmi vzácné, některé nezvestné a i pozdější odlitky nejsou příliš hojné. Umělec většinou neznámý, provedení skorem vešměs umělecké. Všimněmež si medaillí těch i osob na nich zobrazených blíže.

Nejstarší a přes to poměrně nejhojněji ve sbírkách v železných a bronzových odlitcích se vyskytující jsou medaille *Dr. Beyera*.

I. Beyer Václav

těž Payer i Bayer psaný narodil se v Lokti roku 1488 ze starousedlé rodiny, z níž Petr Payer byl prý osobním lékařem Karla IV. Studoval v Lipsku, cestoval po Italii, hojně jsa podporován loketským pánem Štěpánem Šlikem. Po dosažení gradu doktorského byl v 19. roce svém stanoven městským fysikem ve svém rodišti. Je prvním lékařským spisovatelem, který doporučuje vnitřní užívání pramenů karlovarských ku léčení chorob ústrojí zaživacích. Vydal vzácný dnes spis: *Tractatus de thermis Caroli IV Imperatoris sitis ppe. Elbogen et Vallem S. Joachimi, editus a Doctore Venceslao Payer de Cubito, alias Elbogen ad generosum et magnificum comitem et Domin. D. Stephanum Schlick. Lipsiae 1521*. Druhé vydání spisu toho vyšlo r. 1614 v Lipsku, vydané Phil. et Med. D. Michalem Reudeniusem ze Slavkova. Beyer zemřel, stár jsa 38 let, roku 1526, zlomiv si nohu pádem s koně při prohlídce vřídla karlovarského.

1. Líc. WENCES BEYER MAEDI NATIOE BOEMVS AETATIS SVÆ
38 ☿

Postava až ke kyčlím z předu, něco v pravo obrácená, hlava krytá baretem, na prsou ornament v podobě středověké nádoby na moč, ramena krytá pláštěm, z něhož vyčnívá levá ruka s velkým prstenem na ukazováčku.

Rub. ☿ CVM PARITER | OMNIBVS MORIENDVM | NON TARDE
SED CLARE | MORI OPTANDVM ☿

V kamenné poušti máry s nataženým kostlivcem, nad nímž ¹⁵²⁶ U P
Medaille litá stříbrná, železná neb bronzová. Velikost 51 mm.

2. Líc. Opis týž. Poprsí se strany levé v bohatém brokátovém kabátci.

Rub. ☿ IAM PORTVM INVENI SPES ET FORTVNA VALETE ☿

V pozadí smuteční vrba a vytryskující vřídlo, před nímž se vzpíná kůň s nahým jezdcem. Mezi vrbou a jezdcem 1526.
V popředí lebka na zavřené knize ležící a několik kostí. Medaille litá stříbrná, železná neb bronzová. Velikost 57·5 mm.

Vyobrazeny jsou obě medaille v několika spisech, tak ve francouzském pojednání o Karlových Varech od *de Carrona: Carlsbad, ses eaux minérales etc.*, ve *Stöhrově: Denkwürdigkeiten der Stadt Carlsbad*, v *Bergmannových: Medaillen auf berühmte und ausgezeichnete Männer Österreichs* (VIII. 31. 32.) v *Miltner-Neumannových: Böhmisches Privatmünzen* (II. 13. 14.) a jinde. V *Donebauerovi* katalogisovány pod číslem 3273 a 3274. Ve stříbře chová medaille ty mincovní kabinet vídeňský a mnichovský. Do vídeňského kabinetu byly přeneseny r. 1713 ze sbírek amraských tehdejším správcem sbírek Herausem. České museum má pouze odlitky železné asi ze sbírky Františka Sternberga. Bylo by si přáti, by vídeňské originály stříbrné přišly do majetku musea našeho, kamž zajisté patří, jako tak mnohé jiné ve Vídni chované medaille české, na které je naše museum dosti chudé.

Výklad symbolických obrazů i nápisů na rubu medailí těch nečiní valných potíží. Zřejmo, že obě byly zhotoveny v upomínku na smrt lékaře v mladém věku zemřelého. Symboly smrti na medaili první i nápis hlásající, že lépe jest zemřítí slavně než pozdě, smuteční vrba a lebka i nápis „již nalezl jsem přístav, s Bohem naděje i štěstí“, konečně i letopočty 1526 na rubu obou medailí, úmrtní to rok Beyerův, vše to dostatečným důkazem, že jde o medaille posmrtní. Není vyloučeno, že jezdcem na koni u vřídla se vzpínajícím má býti jemně znázorněn úraz Beyerův, který přivodil jeho smrt. I otázka, na čí popud byly medaille ty zhotoveny, myslím, nedá se jinak zodpovědět než tím, že je dali poříditi asi Šlikové, kteří Beyeru podpořovali ve studiích a jichž byl osobním lékařem — snad zhotoveny jsou i v Šlikovském tehdy Jáchymově. Potíže však působí určití umělce, který vytvořil nákres i železa k medailím těm! Na první medaili vidíme pod letopočtem 1526 nejasnou značku, která se různě čte i vykládá. Tak čte *de Carro* (l. c.) jistě nesprávně 11 D a vykládá 11. decembris jako den smrti Beyerův. Ale na obrázku v knize *Carro* nově pořízeném od pražského umělce J. D. Drdy dle odlitku prý

musea českého není značky žádné. *Duisburg* čte II P a nedovede vysvětliti. *Bergmann* nenachází na stříbrném originálu vídeňském žádné značky. Neumann popisuje a dává kreslit ve svém díle U P. *Ermann* (*Nachträge zu „Deutsche Medailleure des 16. und 17. Jahrhunderts*), *Domanig* (*Deutsche Medaille*) i *Habich* (*Die deutschen Medailleure des 16. Jahrhunderts*) čtou značku M P. Na medailích, které jsem měl příležitost prohlédnouti, čtu většinou M P či U P, na některých však z hruba litých medailích těžko vůbec nějakou značku písmennou vyčísti. Ježto není zachován původní, patrně do dřeva řezaný model medailí těchto, nelze též říci, zda značka byla řezána již na modelu či vyhloubena teprve do odlitků. Dle obecné praktiky lze za to míti, že značka byla vřezána již do modelu. Než kterému umělci máme značku tu přisouditi? A lze srovnáním typu a práce medailí těchto s medaillemi jinými přijíti na stopu tvůrce medailí Beyerových?

Starší spisovatelé otázek těch nedbali. Z novějších *Domanig* (l. c.) přikládá obě medaille neznámému německému mistru M P a dle typu soudí, že od téhož mistra je též dřevěný model k medaili, chovaný v berlínském mincovním kabinetu s ženským poprsím z leva a opisem ☿ SOPHIA ORTELS IERS ALTERS IST 28 ☿

Téhož následu je *Habich* (l. c.), který však určuje mistra toho o něco přesněji. Soudí totiž, že možno tu pomýšleti na norimberského zlatníka *Melchiora Paira* či *Bayera* dle jména snad příbuzného našeho Dra. Beyer. Tento *Melchior Bayer* byl norimberským přistěhovalcem, pracoval s vynikajícím medailérem *Petrem Flötnerem* i *Pankrácem Labemwolfem* medaillony na stříbrném oltáři krakovském, pro Norimberk pak provedl jako dar města Karlu V. pozlacený pohár s víčkem, na němž 7 planet zdá se býti kopii planet Flötnerových. *Habich* připouští i domněnku, že různé medaille několika polských pánů a jiné z let 1527—1545 označené značkou M P možno snad přisouditi tomuto *Melchioru Pairovi*. Dle typu medailí těchto, které se valně prací svou liší od medailí našich, těžko s domněnkou tou souhlasiti.

Byl-li zmíněný *Melchior*, o němž bližší data nejsou známa, snad příbuzným Dra. Václava Beyer, bylo by lze pochopiti, že existují pouze tyto medaille od něho a žádná jiná medaille česká a tím i vysvětliti, proč se tyto medaille tak liší od všech současných medailí českých. Než naskytá se i domněnka jiná, totiž: nelze-li snad přičísti medaille naše jednomu z bratrů *Behamů* či *Pehamů*, ať již *Hans Sebaldovi* (1500—1550) či *Barthelovi* (1502—1540)? Oba bratři v Norimberce žijící, mistři v umění ryteckém, zajisté stáli určitě ve styku s Jáchymovem, jak známá rytina*) ku medaili Jáchymovského minc-mistra, litce Gebharta, kde tento úředník i v podobném uspořádání i detailu kostumu jako podobizna Beyerova býti se jeví, nám dosvědčuje, i není vyloučeno, že byvše r. 1524 pro náboženské přesvědčení z Norimberku vyhostěni, nějaký čas v Jáchymově dleli neb alespoň pro Jáchymov pracovali. To jest dosti i jinak odůvodněný náhled r. E. Fialy, který snad brzy poštěstí se ještě lépe definovati.

Zda dosti hojně se vyskytující odlitky železné jsou lity přímo

*) H. W. Singer: Sammlung Lanna: Das Kupferstichkabinet. Prag 1895, č. 1259.

z původních modelů dřevěných či pořízeny snad později dle otisků původních medailí nelze rozhodnouti, spíše však lze za to míti, že vesměs jsou původu novějšího a že za originály v přesném významu nutno míti jen medaille stříbrné vídeňské a mnichovské.

II. Crato z Kraffttheimu Jan

narodil se 25. listopadu 1519 ve Vratislavi z otce Křištofa Kraffta, radního tamže a matky Anny rodem Biedermannovy. Studoval theologii ve Wittemberce, kdež bydlil u Luthera. Později se odebral do Padovy, kde studoval medicinu u Dr. Montana. Povýšen na doktora lékařství r. 1548 vrátil se do svého rodiště a jmenován po dvou letech osobním lékařem císaře Ferdinanda I. Po Ferdinandově smrti převzal ho do svých služeb císař Maximilián II., jemuž byl Crato nápadně podoben, a velice si ho oblíbil, povýšil ho do stavu rytířského s praedikátem von Kraffttheim. S Maxmiliánem II. dlel Crato r. 1575 v Praze při jednání o náboženskou svobodu lutheránů a vřele se tu ujímal českých bratří. Také Rudolf II. si ho ponechal za tělesného tékaře. Ženat byl s Marií rozenou Scharffovou. Napsal několik spisů lékařských. Zemřel 9. listopadu r. 1585 ve Vratislavi. Byl původu slezského, kde též většinou dlel, než dlužno ho počítati mezi lékaře české v širším slova smyslu, ježto byl od roku 1580 držitelem českého inkolátu a několikrát s Habsburky v Čechách přebýval.

Na Cratona existují 4 medaille v několika variantech, vesměs velmi vzácné.

1. Líc. IO · CRATO A CRAFTHEIM CONS E MED CÆS

Vousaté poprsí se strany pravé v kožichu a krumplovaném límci. Na odřezku ramene značka A A.

Rub. IRÆ MODERERIS ET ORI ·

Svalnatá postava nahého muže, Herakla či Samsona, zápasícího se lvem.

Medaille litá, stříbrná, bronzová, olovená neb cínová. Ovální, rozměrů 27×32 mm.

Vyobrazena ve Fialovi: Abondio II. 5., Miltner-Neumannovi XXVI. 32, Friedensburg-Segerovi: Schlesische Medaillen a jinde.

Medaille tato asi z let sedmdesátých století 16., skvostná práce znamenitého medailéra vlašského Abondia, jak o tom svědčí značka A A, pořízena byla patrně na jmenování Cratona radou císaře Maximiliána II., nebo na udělení jemu šlechtictví. Obraz Herkula či Samsona roztrhávajícího lva je buď symbolem lékařství potírajícího nemoci nebo jako symbol síly narážkou na jméno Kraffttheim neb konečně personifikací znaku Cratonova, v němž byl Samson s oslí sanicí. Nápis: „mírní se v hněvu i řeči“, nesouvisící nijak s obrazem, je patrně heslem Cratona. Známé je několik variantů medaille této, tak variant se značkou A N (?) se Samsonem v závojitém šatě, jiný beze značky s opisem v kruhu, končícím úponkem réвовým a jiný s poprsím v kožichu bez límce a konečně medaille zřejmě ražená, nedosahující však té jemnosti jako původní medaille litá. Patrně pozdější práce, k níž byla použita železa rytá dle originálu Abondiova. Stříbrný originál je v kabinetu vídeňském, varianty ve Vratislavi.

2. Líc. IO CRATO A · CRAFTHEIM · CONS · ET · MED · C ·

Vousaté poprsí se strany pravé s krumplovaným límcem.

Rub. MAXIMILIAN II · ROM IMP · SEM AVG · GER HUN
BOH REX *

Poprsí císaře Maximiliána II. se strany pravé v krunyři a plášti, s vavřínovým věncem kolem hlavy a zlatým rounem na šňůře kolem hrdla zavěšeným.

Medaille ražená ve zlatě neb litá v olově, velikost 34 mm.

Vyobrazena v Miltner-Neumannovi XXVI. 212. a v Kundman-
novi: Silesii in nummis XXVIII. 85. Zlatý originál je ve Vratislav-
ském museu. Známe je variant v opise na rubu, patrně pozdější ná-
podobení. Originál je krásnou prací Abondiovou (Fiala: Abondio
č. 20) a nápadnou na ní je zřejmá podobnost Maximiliána s Crato-
nem. Ražena byla asi v téže době jako medaille předcházející.

3. Líc. Poprsí s dlouhým vousem se strany pravé v taláru, s ba-
rettem na hlavě. Dole štítek s nápisem: ÆTAS a · XXX ·

Rub. IOHAN CRATO : ART ET MED DOCT CONFIDE
RECTE AGENS AN · LI ☼

Štít s helmem zavřeným, ležící na plášti vlajícím, mezi fafr-
nochy vyskakující kozel. Na štítě půl hvězdy osmihroté a
Samson s osličí sanicí na rameně.

Medaille litá stříbrná neb olověná, velikosti 34×41 mm.

Vyobrazena je v Miltner-Neumannovi XXV. 209. a Kundmannovi
XXVIII. 86. Kde je originál nemohl jsem vypátrati. Zdá se, že me-
daille ta zhotovena byla při jmenování Cratona osobním lékařem
Ferdinanda I. Nezvyklým umístěním štítku pod poprsím na líci liší
se medaille tato od běžných medaillí současných. Medailléra zjistiti
se mi nepodařilo. Znak na rubu medaillě je asi původním znakem
rodovým, který později byl Maximiliánem polepšen, neboť na pečeti
Cratonově, již dle *Friedensburga* (Beiträge zur schlesischen Medaillen-
Kunde v Schlesien's Vorzeit VI.) má H. R. Storer v Newportu, je
čtvrcený znak s opisem: Sigillum palatinatus Johannis Cratonis a
Craftheim doctoris medicis consiliarii intimi. Týž asi znak čtvř-
cený se lvem na prvním a třetím poli, Samsonovým ramenem drží-
cím sanici osličí ve druhém a třemi hvězdami v poli čtvrtém, s hel-
mem otevřeného hledí vidíme na epitafu Cratonově v kostele sv.
Alžběty ve Vratislavi.

4. Líc. IOANNES · CRATO — PHIL · ET · MED D ·

Vousaté poprsí se strany levé, v kožichu.

Rub: FIDE DEO · FAC RECTA ☼ OI EXEI QEOC EN — ΔΙΚΟΝ
ΟΜΜ - Α.

Na nízké stoličce sedící, k nebesům pohlížející žena s obna-
ženým poprsím a nataženou pravou nohou. Medaille litá, stří-
brná neb olověná. Rozměry 28×31 mm.

Vyobrazena v Miltner-Neumannovi XXV. 210 a Kundmanovi
XXIX. 88. Neznámo, kde je originál. Žena vyhlížející k nebesům je
asi symbolem důvěry v Boha, jak o tom svědčí latinskořecký ná-

pis, který v latinské části, „důvěřuj v Boha, jedné správně“ je variací nápisu na medaili předešlé a jehož řecký dodatek „neboť Bůh má spravedlivé oko“ je převzat z 96. verše homérovské Batrachomyomachie. V které době a od kterého medailéra byla medaille tato zhotovena nedalo se zjistiti.

III. Jordán z Klausenburka Tomáš,

narozen 1539 v Kološi v Sedmíhradsku, studoval v Paříži, Montpellieru, v Itálii a ve Vídni, kdež dosáhl hodnosti doktorské. Roku 1566 účastnil se tažení císařského vojska do Uher proti Turkům. Po návratu z bojiště povýšen od Ferdinanda I. na šlechtice s praedikátem z Klausenburku, jmenován na doporučení svého přítele Cratona od stavů moravských protomedikem a přijat roku 1573 za obyvatele země moravské. Lze ho tudíž právem čítat mezi lékaře české. Zabýval se studiem záhadného moru, vypuknuvšího v Brně, snad skvrnitého tyfu či příjice, která se dle mínění Hubera epidemicky šířila společným používáním lázní. Napsal a svému příznivci Cratonovi věnoval několik pozoruhodných spisů epidemiologických a to: *Pestis phaenomena*, *Luis novae descriptio*, *Brunogallicus* a j. Vedle toho zkoumal účinky teplých pramenů moravských a latinsky vydal o bádání svém „*commentariolus*“, který přeložen současně slavkovským písařem Ondřejem Zburským do češtiny pod titulem: *Jordana Thomasse z Klausenburku knihy o vodách hojitelných neb teplicích moravských v Brně 1581*. Dle Pelzla byl Jordán za spis ten přijat od stavů moravských mezi rytířstvo. V latinském commentariolu otištěn dopis boloňského professora Aldrovandiho, v němž děkuje Jordánovi za kousek „mumie“ z Moravy, a žádá ho o zaslání barbarských mincí na Moravě nalezených. Na popud Cratonův Jordán opravil, poznámkami a genealogickými tabulkami opatřil a znovu v Basileji vydal *Dubraviovu*: „*Historia boiemica*.“ Jordán zemřel v Brně 12. února 1585.

Známa je pouze jedna medaille jeho, krásná to práce Abondiova.

Líc. THOMAS IORDANVS MEDICVS ÆT · XXXI.

Vousaté poprsí se strany pravé, s vysokým límcem v kožichu.
U ramena značka Abondiova AN AB.

Rub. NOVISSIMA VIRVS

V popředí zříceniny kniha, na níž leží štír s utatým bodlem.
Podle něho chirurgický nožík. Medaille litá, stříbrná, velikost 46 mm.

Vyobrazena v Bergmannovi XVIII. 86. a Fialovi: Abondio str. 45.

Originál byl ve sbírce hraběte Františka z Eltzů, nyní neznámo, kde se nachází. Odlitky nejsou známy žádné. Nelze zjistiti, kdy byla medaille tato pořízena. Dle nápisu na rubu, který překládám: „nejkrajnějším zlem jest nákaza“ (Bergmann překládá: „v konci jest jed“ neb „posledním prostředkem jest jed“; Fiala „nejkrajnější jest jed“), lze souditi, že byla asi jako pocta Jordánovi za některý ze spisů epidemiologických a že ji dal Abondiem zhotoviti buď Crato, jemuž byl spis věnován neb stavové moravští nebo císař.

IV. Huber Meziříčský z Riesenpachu Adam,

narozen 3. března 1546 v Meziříčí na Moravě, studoval ve Wittemberce, kdež byl promován na magistra svobodných umění a asi též na doktora lékařství. Roku 1567 povolán na universitu pražskou, kdež přednášel o anatomii a zvolen 1578 děkanem. Ježto se oženil v r. 1580 s dcerou Matěje Leofarta, byl nucen universitu opustiti a jmenován městským fysikem v Litoměřicích. Ovdověv žení se znovu v Praze na Novém Městě s Annou Píseckou z Kranichfelda. Se ženou dosahuje v Praze práva měšťanského a značného majetku. Zařídil si v Praze ve vlastním domě v sv. Jindřišské čtvrti soukromou školu, v níž se mladíci ze vznešených rodin pražských cvičili a veřejně zkoušky skládali. Po smrti Tadeáše z Hájku jmenován osobním lékařem císaře Rudolfa II., dvorním astronomem a povýšen na rytíře z Riesenpachu. Činně se účastnil jednání o majestát Rudolfův, po odevzdání university stavům evangelickým stal se jedním z defensorů a po zrušení coelibátu professorů přednášel znovu lékařství na pražské universitě. V roce 1613 zvolen rektorem, ohlašuje přednášky „dovolí-li zdraví“, než mrtvici zmírá 23. června r. 1613. Pochován v Praze u sv. Jindřicha. Česky vydal několik praktických knih lékařských, tak: *Regiment zdraví, Apatéka domácí*; pořídil nové vydání herbáře Matthioloa a napsal několik minucí a kalendářů hvězdářských.

Je známa jen jediná medaille s jeho portrétem:

Líc: ADAM · HVBER · MEZERIC : PHILÆ ET MEDIC : DOCTOR
Vousaté poprsí se strany levé v přiléhavém kabátě s vysoko vyhrnutým, okružím opatřeným límcem. Na odřezku ramene AN° 1580.

Rub: Na hladké ploše 4 řádky rytiny:

TH APETH | · TIMH · | · PRAGE | · 1601

Medaille stříbrná neb bronzová, velikost 33 mm.

Vyobrazena v Miltner-Neumannovi XVIII. 145. Není mi známo, kde se originál medaille nalézá. Zhotovena byla asi v době první svatby Hubera v roce 1580, řecký nápis na rubu: „ctnosti budiž úcta vzdána“ přidělán asi později shodně s datem 1601, jinak nelze obě ta data srovnati. Typus a celá práce medaille této nápadně se shoduje s celou řadou medailí z let 1569—1585, zobrazujících většinou pražské osobnosti. Tak s medailí Škréty Šotnovského z r. 1570 (M. a N. LXV. 548.), Sixta z Ottersdorfu z r. 1573 (M. a N. XXXV. 298.), pražského klenotníka Eliase Behema z Bawenberka (originál v Drážďanech), Adama a Prudentie Myslíkových (M. a N. XXXIV. 285.), Zdeňka ze Sternberka (M. a N. LXVI. 560.), B. Mazance (M. a N. XXXI. 262.), vesměs z roku 1573, Alb. Kapouna z roku 1579 (M. a N. XXII. 178) a jiných. Skorem na všech těchto medailích vidíme stejné písmo se širokými tahy stínovými, písmenu M často spreženu s písmenou následující, písmenu Z až na polohu shodnou s písmenou N (vedle toho někdy i německé Z s dolním háčkem), nápadně široké H a jiné charakteristické znaky. I formulace opisů je na medailích těch podobna, na konci opisu neb na odřezku ramene bývá letopočet udán ciframi arabskými. Dalším společným znakem je kostým s vyso-

kým límcem, až po uši sahajícím, výrazná tvář, plochý relief a jednotná heraldika se srdcovitým štítem a listovitou pokrývkou. Značena z velkého počtu medailí těchto je pouze medaille manželů Myslíkových a to značkou S · B · V (nebo S · R). Dle značky té přičítá *Habich* (l. c.) všechny tyto medaille tedy i medaili Huberovu, blíže neznámému mistru S. B., *Domanič* (l. c.) označuje medailéra „mistrem se širokým H“. Dle Habicha jsou práce mistra tohoto stylisticky dosti příbuzny medailím Deschlerovým, než jméno mistra, který vedle medailí čelných osobností pražských by byl zhotovil též medaille některých osob vídeňských a jiných, je nám neznámo. Styky Deschlera, osobnosti i jinak vlastně záhadné činnosti, nijak zjištěných styků s význačnými osobnostmi pražskými při nesnadných tehdy stycích přesporních, přijetí názorů takových nijak neodpovídají. Není vyloučeno pomýšletí tu spíše snad na oficínu některého pražského klenotníka, tak na vynikajícího českého zlatníka *Behema z Banwenberga*, nebo na tehdy věhlasnou dílnu kutnohorského zlatníka i želez řezače *Jiríka staršího z Rásné*, jak i E. Fiala soudí. Otázku tuto jako tak mnohou jinou v českém medailérství poštěstí se snad přece jednou nezvratně luštití.

V. Jessenský z Jesseného Jan

narodil se 27. prosince 1566 ve Vratislavi z otce Balthazara a Marie rozené Schülerovy. Byl posledním potomkem šlechtické rodiny uherské, která se do Slezska uchýlila, když Turci dobyli Budína. V rodišti studoval gymnasium, po té ve Wittemberce a Padově medicínu a dosáhl v letech devadesátých gradu doktorského. Někakou dobu byl professorem ve Wittemberce a osobním lékařem kurfirstů a vévodů saských. Na doporučení Tychona de Brahe povolán za profesora na universitu pražskou. Tu po prvé veřejně pitval v r. 1600 mrtvolu oběšenice, později pak mrtvolu ženskou a dětskou. V Praze se oženil s Marií, dcerou Adama Felse, registratora u appellací. Císař Rudolf II. i Matyáš ho jmenovali osobním svým lékařem. V roce 1618 byl zvolen za rektora university pražské. Vedle anatomie pěstoval, jak bývalo zvykem i chirurgii a z obou oborů napsal několik traktátů. Pro činné účastenství na povstání stavovském byl v řadě mučedníků bělohorských dne 21. června 1621 potupně justifikován vyříznutím jazyku, stětím a čtvrcením těla, jež bylo na kolích po ulicích rozvěšeno.

Existují tři medaille Jessenského.

1. Líc: D · IOANN : IESSENSKY ☼ DE MAGNA IESSEN ☼
Poprsí z předu s vysokým kloboukem na hlavě a s řetězem na krku.
- Rub: RECTOR ACAD : CAROLIN PRAGENS · ET MED CÆSAR ☼
Štít helmem krytý s fafrnochy a vyrůstajícím medvědem, držícím svazek 8 listů. Ve štítě medvěd kráčející za jasanovým stromem. Dvě ruce v levo z oblak vyčnívajících vráží oštěp do levého boku medvědova. Nad štítem 16 | 18.

Medaille zlatá, stříbrná i cínová, velikosti 40 × 45 mm. Vyobrazena v Miltner-Neumannovi XXI. 171.

2. Líc: DOC · IOAN IESSENSKY DE MAGNA IESSEN ·

Písmo nápadně veliké. Poprsí jako dříve, klobouk sahající až k opisu.

Rub: RECT · ACAD · CAROLIN · PRAGENSIS · EC ·

Znak jako dříve, vyrůstající medvěd drží svazek 3 listů.

Medaille stříbrná neb cínová, velikost 45 mm. Vyobrazena v Miltner-Neumannovi XXII. 172. i jinde.

3. Líc: ⌘ D · IOANN · IESSENSKY ⌘ DE MAGNA IESSEN ·

Poprsí jako dříve, obličej podlouhlejší.

Rub: ⌘ RECTOR ACAD · CAROLIN PRAGENS ET MED CÆSAR

Znak jako dříve, vyrůstající medvěd drží svazek 5 listů a zasahuje jimi do opisu.

Medaille zlatá, stříbrná i cínová. Velikost 45 mm. Vyobrazena v Miltner-Neumannovi XXII. 173.

Známý jsou různé varianty v interpunkci. Všechny tři medaille přicházejí nezřídka v pozdějších odlitcích, které jsou zpravidla o něco menší než originály, písma hrubého a rozmazaného. Originály pořízeny byly za rektorátu Jessenského, medaille druhá zdá se býti dle písma prací pozdější. Medailér neznámého jména nebyl velkým umělcem, práce je hrubá, tělo sražené, nebo nepoměrně veliké, výraz obličeje málo ušlechtilý. Je asi původu slezského soudě dle podobné hrubé práce na současných medailích, zobrazujících vratislavské lékaře Sigmunda a Gottfrieda Woyssele z let 1568 a 1619. I toto mínění je jen problematické jako tolik jiných v oboru umění medailérského, které bylo a je značně zanedbáváno jak odborníky dějin umění, tak numismaty. Bylo by zajisté žádoucí, by v tomto oboru bylo více pracováno v naší literatuře, v níž vedle díla Fialova o Abondiovi není vůbec žádné práce o českém medailérství.

Dr. Viktor Katz:

Nález denárů Vratislava II.

V druhé polovici května r. 1917 nalezeny byly v **Dnespekách** (u Poříčí nad Sázavou) denáry Vratislava II. Peníze ty našly se při stavbě obydlí v mlýnské usedlosti nyní patřící panství Pyšelskému a sice při kopání kanálů za stodolou v hloubce 50—60 cm, pod hrůškou. Nalezené mince spolu s několika střepinami nádoby vážily dohromady přibližně 3 kg. *)

V nálezu, čítajícím asi 3000 kusů, bylo pouze 6 typů a to: Fiala: „České denáry“ č. 879, 882, 886, 891, 910 a 911.

Typu č. 882 a č. 911 bylo jen asi po 10 kusech. Všecky denáry jsou krásně zachovalé, tak jako by dnes byly vyšly z mincovny. Téměř všechny denáry typu č. 891 a 910 jsou nastřížené. Kdežto typy č. 882 a 886 nevýkazují téměř variantů, zjištěno u typu č. 879, který v nálezu převládá, v opisech 75 variantů, které sestaveny jsou

*) Dle laskavého sdělení pana Františka Bláhy, řídícího učitele v Poříčí n. Sáz.

z 28 kolků lícních a 14 kolků rubu, nehledě k tomu, že část má okrajek zoubkovaný a část hladký. —

Opisy v lici, které nésti mají jméno panovníka VRATIZLAVS DVX jsou častěji zkomolené na jména DATIZLAV DV, IATIZLAVDV, IDATIZLAVDV, ITIZLAVDV, TIZLAVDV, VDATIZLAV DVX a podobně.

V rubu místo SCS. VENCESLAVS bývá SCS WECESVS, SVCSVECESVS, SVCSWSOVS a jiné zkomoleniny, při nichž písmeno S bývá zpravidla poraženo, písmeno C obráceno nebo poklopeno.

K vůli přehledu sestaveny budou v příštím čísle věstníku věškerý v tomto nálezu zjištěné různosti tohoto typu.

Typ č. 891 má několik variantů v kresbě kolku:

Trůn, na němž sedí postava držící v pravici oštěp, má nohy z perliček nebo nohy hladké; postava držící v pravici oštěp má levici buďto prázdnou nebo drží v ní kruh (znázorňující asi štít).

Poprsí v rubu má šat buďto hladký nebo okrášlený jedním, dvěma nebo třemi vedle sebe položenými tečkami (patrně knoflíky).

I při těchto deňárech je v opisech několik růzností.

Typ č. 910 má na rukávu buďto jeden, dva a i tři knoflíky nebo rukáv hladký. Kopí, jež ruka drží, sahá buďto až ku okrajku, nebo jen přes vnitřní kroužek. Opisy vykazují několik růzností.

Denáry nálezu Pyšelského jsou průměru $14\frac{1}{2}$ —15 mm. Jen dvě různosti typu č. 879 jsou 16 mm.

V nálezu převládají opisy správné. Opisy zrcadlové a zkomolené, vyskytují se jen ojedinele.

Dle mitry vévodské, již korunován je Vratislav na denáru č. 891 lze souditi, že nález nebyl zakopán před rokem 1073, ježto v tomto roce dostal Vratislav papežem Řehořem VII. potvrzeno právo, aby nosil tuto mitru.

Eduard Fiala:

Několik málo známých grošů početních.

Ve Francii již v století XIII. ku t. zv. počítacím tabulkám používané groše početní, zavedeny v zemích koruny České za Jana Lucemburského, panovníka, který tak mnohé novoty v mincovnictví Čech, tak k. př. též ražení první zlaté mince (florindorů) byl uvedl.

Groše ty početní (denarii corantales) s počátku jen při komoře královské a úřadech mincovních používané, vešly v XVtém století i v potřebu komor panských i osob soukromých — úředních, hlavně takových, které s mincí nebo hornictvím co činiti měly.

Záhy rozšířila se pak tu jejich účelnost, používány totiž nejenom při matematické tabulek počítacích, nýbrž i jako mince událostní, svatby nebo úřední povýšení připomínající.

U nás v Čechách raženo těchto soukromých grošů početních, všeobecně „jettonů“ zvaných, přehojně — známe jich na 400 různých — z nichž ovšem valná část typů jsou vzácností prvního řádu.

Neraženo jich nikdy jinak velké množství, a to většinou z mědi nebo mosazu, tak že fabrikáty ty nebyly nikdy trvalé, snadno se zkazily, vymizely.

Raženy jsou většinou na objednávku při mincovnách v Praze, Hoře, Tolu nebo Budějovicích, kteréžto mincovny zračí se i v jejich typičnosti rytin.

Jak svrchu praveno, jsou některé z těchto grošů velmi cenné, málokdy se objevující a takové groše zde popisují:

1. Líc: M GEORGIVS KAROLIDES A · KARLSPERG .
V obvodku perličkovaném štít helmem krytý, v něm dva vztyčení, korunování, žezlo společně držící lvi.

Rub: ♂ . . . CAESA ET NOTARIVS . . . V kroužku perličkovaném tabulka pravoúhlá, na ní ve třech řádkách MEMI: | NERIS | TVI . Nad tabulkou letopočet 1607.

Jiří **Karolides** z Karlsperga, humanista a spisovatel český, narodil se v Praze r. 1579, dostalo se mu pečlivého vychování hlavně v klasickém vědění, byl bakalářem a mistrem práv, později písařem Nového města Pražského, veřejným notářem a soudcem. Skládal básně v řeči latinské i vyznamenán roku 1596 titulem „poeta lauratus“, o něco později pak básníkem dvorským. Veršoval hlavně elegie na příbuzné a souvěké učence, dále satiry i předpovídal též úpadek království Českého. Cizincům ve svých satirách vytýkal, že se v Čechách obohacují, za to pak zemi jen pomlouvají. Pro tyto své satiry (ku příkladu: chlouba podagry (1597), navedení k poctivým mravům, žalostné duše s tělem rozmlouvání a j.) získal si mnoho nepřátel. Zemřel náhle při hostině r. 1612 i pochován u kostela sv. Vojtěcha v Praze, kde kámen náhrobní dosud uchovaný se nalézá.

2. Líc: M · GEOR · CARO · A CAR. LSPER S · C · M ·
POET. Znak jako dříve.

Rub: Trojřádkový opis: M ADAM9 · ROSACIN9 : ADA · ET ·
· IOACHIM FRATR · | KRSSNIAK · AD · CFYTRE9 · PATRU: | A ·
CARLSPERGA Uprostřed dvě ruce v sobě vložené.

Jiří Karolides nově nobilisovaný, obdržel 19. října 1604 potvrzení této nobilitace i schválení, že nobilitace ta i na bratry jeho Václava, Samuela, Daniela a Jakuba Karla a syny Karla Melnického adoptované se rozšiřuje, dále na Galla Toužila, měštinína Rakovnického, Adama Rosacina, měšťana Sušického, Adama Chytrea, měšťana Brandýsského, a konečně Jachyma a Adama Krschniaky, měštiníny Hradištské.

Jiří Karolides byl dvakrát ženat, ponejprv se Salomenou Žďárskou, vdovou po Vítovi Seliniusovi († 1599), po druhé z června 1600 s Dorotou, dcerou Martina Gregorima Marschwitze, primasa v Labském Kostelci.

3. Líc: · SSEBĚSTĚ: : AN PRVNĚR V kroužku perličkovaném, nahoře i dole prolomeném, štít helmem krytý, vodorovně rozpoltěný, v něm tři lilie ^{六六}_六, které i nad helmem se opakují.

Rub: DOROTA * Z WRATH * 1 · 5 · · 7 · 7 * Uprostřed skulacené kartuše ptáček se str. levé, sedící, v zobáku podkovu.

Šebestian Pruner, měšténin a majitel domů v Praze, jakož i vinice za horskou branou ležící. Manželka jeho **Dorota z Vratu**.

Knihy městské nám sdělují: 1548 v den sv. Vavřince: pan Jan příjmím Lukeš koupil sobě, Kateřině manželce své a dědicům svým dům vystavený na Poříčí, mezi domy Havla Vojtíka a Petra Křížka —, řečený Jeřábkovský od Šebestiana Prunara a Doroty z Vratu, manželky téhož za 200 kop grošů českých.

1563 po sv. Valentinu: Šebestian Prunar prodal dům na rohu podle domu Kašpara Kožešnika Tomášovi z Proseče za 400 kop českých grošů. Při této koupi jednali jako relatoři rady městské páni: Adam Horký z Vysokého a Friedrich Otta z Dalmenhorstu.

1572 v pátek po sv. Martině koupil Šebestian Prunar (Pruonarz) sobě, manželce své Dorotě z Vratu a dědicům budoucím vinici v rozsahu 4 strychů, ležící za branou horskou od Lidmily, pozůstalé vdovy po Václavu Deymkovi, písaři.

4. Líc: GABRIEL SWICH IN Z PAVMPERKA. V kroužku perličkovaném, nahoře i dole prolomeném, štít helmem krytý, v něm vztyčený jednorožec, který nad helmem co klenot se opakuje.

Rub: V pravoúhlém čtverci v 7mi řádkách: * | SOR | TES NO | STRE IN MA | NV · DOMI | NI · | * Úbočí čtverce rozvilinami zdobené. — Velkost 24 mm.

Swichin (Swěch) z Paumperka Gabriel, syn Jiřího Swěcha, studoval v Bologni, kde stal se doktorem práv. Byl od r. 1552 profesorem na universitě Pražské, 1557 pak i radou při soudu apelačním. Zemřel r. 1587.

1587 5. března v Praze zapsaná konfirmace dědičné adaptace znaku a příjmi po zemřelém Gabrielu „Swiechinu“, dědicům Janu Orniusovi, Janu Kunstathovi, dále Václavu Nikodemovi z Paumperka s Pavlem Fischlem.

MUDr. Kamil Fiala:

Sběratelův „Kapitalismus“.

Záhy po velikém státním převratu zapsal jsem několik myšlenek, které tvoří základnu tohoto článku. Neměly tehdy jiného významu, leč číre teoretické ideologie, vyvolané pocitem hluboké a všeobecné

změny, která se dojistá dotkne veškeré lidské snahy a činnosti a nemá přijíti překvapivě a neočekávaně. Nová orientace společenská, ve smyslu socialisace a zdemokratisování výsadních práv, až po latentní představy komunistické, neobejde se bez srážky s tradičními názory netoliko jednotlivců, ale celých společenských vrstev, zejména tam, kde jde o skutečné nebo zdánlivé výsady osobního majetku.

V oné chvíli nebylo namítajícího, konflikt tedy byl pouze latentní, dán deduktivními možnostmi, nikoliv *via facti*, proto jsem řekl, že šlo o ideologii. Vždyť vedla vlastně proti zmíněnému předpokladu, byli jsme v onu velikou chvíli plni radostných illusí, nadějí v rozvoj individuální svobody, jako důsledku nového politického útvaru. Podléhali jsme úplně onomu klamu, přes to, že byl zkušenostmi dějinnými násicrát vyvrácen, že republika usilující o sociální shodu, je téměř synonymem individuálního osvobození a zárukou všech prostředků ideálního rozvoje kulturní práce, že ani komunistický názor na právo majetkové nenajde závady ve vlastnictví speciálních pomůcek badatelských, jako se nebude stavěti proti majetku náradí a technických pomůcek živnostníkůvých. Byla to idealistická a idealisující chvíle, která nepomýšlela na nutnost obhajoby, ježto neočekávala skutečného útoku ze zevnějška, ale chtěla se jen filosoficky vyrovnati s vládnoucím myšlenkovým proudem, aby snad některý příliš skrupulosní a svědomitý občan nepocítil neshody mezi svojí úzkostně střeženou „kallokagathé“ a praktickým počinem a konáním.

Šlo prostě o to, dáti kritickou odpověď k několika otázkám.

Neuplynula příliš dlouhá doba, ale naše otázka nabyla jiného profilu, aktuálnějšího, co bylo dříve předpokládanou možností je skutečností, ba více, máme možnost sváděti zápasy o myšlenky, jichž možnost nám byla prostě neuvěřitelnou. Přibýlo zkušeností, každý, poučen, slevuje ze svých představ o svobodě a chápe, že tam, kde končí svět jeho možností a počíná absurdno, tam existuje ještě jedna širá država, byrokratism. Měli jsme původně na mysli spíše hospodářský konflikt, který by vznikl zejména tam, kde jedná se ve sbírce o předměty z cenného materiálu zhotovené, jichž hromadění působí dojmem hromadění kapitalistického. Tu byla by ovšem numismatika nejvíce exponována, ježto vedle dominujícího materiálu, cenného kovu, numismatická sbírka pro laika jaksi symbolicky zdá se býti legendárním pokladem, tím, že hromadí — peníze, pojem to, jemuž přibývá svůdné slávy a kouzelné moci v opačném poměru ku přibývku všeobecného vzdělání a kultury. Všechny námítky na takovém nazírání založené nepotřebují polemiky, jako spíše poučení a prostého výkladu praktické zkušenosti a vyznačují se aspoň primární úpřimnou naivností nehledající úskoku a přehodnocování hodnot. Je však jiná skupina možných a již i skutečných námitek, která nemá ani míti svaté prostoty, ale která — mnohem složitější, může býti projevem inteligence i pošetilosti, dobré vůle i obmyslné úskočnosti, sociální poctivosti jako závistné ziskuchtivosti — která však nutí k objektivní úvaze, je-li ochotna diskutovati, ale je velice podezřelá, mírně charakterisováno — chce-li prostě diktovati nové normy a zákony a konfiskovati, aniž do podrobností uvážila správnost a spravedlnost takých počínů, nevyloživši ani námitek a důvodů druhé strany. Ne-

mesis bonorum custos — tento nadějný maxim snadno se zvrhne v ovzduší byrokratismu ve variantu custos-bonorum nemesis.

Mám na mysli onu skupinu námitek proti soukromému vlastnictví, která nepohlíží na materiál jen zrakem materialismu, odhadem finančnickovým, ale která mu předstírá jako by ponechávala jeho cenu ideální, cenu vědeckého dokumentu, a snažila se ho zmocnití ve jménu komunismu ideálního, předstírajíc, že samospasnou je toliko centralisace a sestátnění všech sbírek, neb tak může jediné z nich být plně těženo demokraticky, bez nutnosti majetku, bez kapitalistických výhod. Cesty k takové reformě mohou být rozličné, nejjednodušší je však jedna, která velmi hovoří všem temperamentním hlavám. Ze všech státoporných idejí asociálně nivelujících method jediná našla zázračného vzrůstu a pochopení — ta, která jest utajena v rozkazu „vyvlastnit“. Nebudeme uvažovati, je-li to skutečně summum bonum a kámen filosofů, kterým vykrystalisovalo vášnivé a klopotné úsilí jako v synthesu hlubokého zamyšlení sociologického — ideálně prosté Kolumbovo vejce, či je-li to atavismus středověku a loupežného ityřství a účel svétící všechny prostředky — spokojme se tím, že je to zatím svrchovaná moudrost a hlavně pěst dosti tvrdá a silná, aby jednostranně postihla všechny spravedlivé a přímé charaktery, a vnutila jim svou vůli, zatím co lidé nedobří uniknou, neriskujíce zápasu. Leč jde-li o zájem celku, není třeba ani pěstí — kdyby hořejší praemissy byly správné, nikdo by se neprotivil — myslím opět nikdo *ze spravedlivých* — a resignovaně, ne-li nadšeně připsal by tuto ztrátu k ostatním passivům války a obrození, ovšem tehdy jen, kdyby mu zájem obecnosti a státu byl připomenut jinak než pošklebky a sottisami nějakého kulturního chlapce, jemuž se zatočila hlava náhlou všemohoucností.

Nestranná úvaha však činí právě ony představy o výhodách bezpodmínečného centralismu pro celek, přístupnost a účelnost velmi spornými a problematickými. Není ani třeba, ani mou snahou vyčerpati všechny protichůdné námitky — abych dokázal svoje tvrzení — uvedu pouze nejvšeobecnější rozpory, přenechávaje odbornou aplikaci a podrobnosti povolanejšímu a odbornému peru.

Mám přirozeně na mysli prospěch všech věd, které opírají svoje poznatky o roztřídění a probádání věcných dokumentů. Promluvím-li speciálně o numismatice, činím tak proto, že vystupují zde sporné body zvláště ostře a přehledně. Zárukou nesúčastnění objektivnosti, podotýkám, že sám nejsem numismatem ani sběratelem, že jsem však měl po dlouhou dobu možnost nahlédnouti do duševní dílny, ideálů, představ a tužeb badatele, jemuž byla vážným životním dílem. Příčinou, proč se pokouším o argumentaci všeobecných názorů o konservatorství na numismatice v neposlední řadě je i okolnost, že v prvé svazku „Časopisu Musea království českého“ byl uveřejněn článek p. Gustava Skalského „O organizaci práce numismatické v novém našem státě“, který přináší formovaný i amorfní materiál ku diskusi a který doporučuji odborným a povolanejším spisovatelům ku kritickému odvážení a speciálnímu objasnění. Mně jest tento článek typem oné druhé skupiny myšlenkové, o níž jsem se výše zmínil, argumentující vyvlastnění a scentralisování všeho mate-

riálu, ponechávající čtenáře v pochybnostech o příčinách a popudech, prozrazující však nepokrytě jistou tendenční chvatnost a náklonnost spíše k imperativu než ochotě k objektivnosti a nestranné úvaze. Je-li založen na dobré vůli po všeobecném prospěchu, nedovede se vyvarovati křivd, nespravedlnosti a věcných chyb, které svědčí o úsilí více teoretickém, spekulativním než o zkušenosti z vykonané práce. Po převratu nastalo věření ve všech oborech lidské myšlenky, pramenící z touhy po reformě a z poznání trvajících nedostatků. Přebrot sám dal pouze vnější podnět k tomuto ruchu, neboť poznání nedostatků a touha po nápravě nezrodila se jediným historickým dnem, ale doléhala palčivě a bolestně na všechny myšlenkou a srdcem účastné již za stagnace starého režimu. Přebrot přivedl trochu vzduchu a světla a zejména pudový pocit možné reformy. Veškeré věření bohužel až po dnešní den nepřineslo příliš kladných výsledků jako spíše vzrušení dialektiky. Učínme, musí se, budiž, odstraňme znělo odevšad, ale morální appel odezval se nejčastěji vlastní ozvěnou — více nic. To nesmí zastrašovati a sváděti k beznaději — nebylo jistě poklidné chvíle, všechno úsilí soustřeďuje se kolem otázek bytí a nebytí a nelze očekávati, že náprava může současně býti provedena až po nejsubtilnější rozvětvení stromu poznávání. Je pochopitelné všechno rozrušení a nedočkavost, ale nesmí býti podporováno zdání, jako by život teprve počínal, jako by tu byla tabula rasa, vyčkávající prvních písmen. V tom chybuje i článek pana Skalského, informuje tak, jako by činil missionář zabloudivší do kraje postrádajícího dosud všech intelektuelních tradic, je to však chyba společná mnohým. Není jasno, je-li to přehlížení vykonaného díla vzniklé z úmyslu nebo z nedostatečné znalosti. Správné není, ježto zbytečně vede k předstávě nihilismu a trpce se dotýká díla a vůle pracovníků. Nerodíme se, ale probouzíme, obnovujeme. Instituce veřejné byly ovšem macešsky odbývány a jiné příčiny také způsobily, že jich činnost nevydala dostatečných plodů, leč to neznačí billanci tak beznadějnou. Pracovalo se jinak v ústraní, v drobných ohniscích a právě proto snad intimněji a hlouběji. Jen zlá vůle nebo neznalost může přehlédnouti vykonané dílo a obě je nedůstojno badatele. Tak bylo i v numismatice — vedle archivních prací, opírá se tato věda o hmotný materiál věcných dokumentů.

Bylo třeba jich získati a vzniklo sběratelství. Vzniklo a trvalo i v zemích, kde veřejné instituce byly šťastnější — a nebyla pocítěna nutnost je odstraniti, naopak. Proč u nás má počítí taková reforma?

Námítka materialistická, jde o hromadění drahého kovu, tedy o nemravný kapitalismus je velmi vagní pro každého klidně uvažujícího a poněkud informovaného. Skutečně drahého kovu — zlata — je velmi málo v numismatických sbírkách, směšně málo, tak že nelze ani najíti poměru k umrtvování kovu, prakticky rovněž malovýznamnému pro finanční energii státu v ozdobných výrobcích, špercích atd. Stříbro špatného zrna je poměrně malocenné. A k obojímu druží se ono specifické ažio „historické ceny“ a pretium affectionis, které samo zaručuje národohospodářskou a sociální neaktuálnost tohoto kapitálu. Dojista nemůže několik dukátů vyvolat majetkovou převahu.

Diskussi podléhá tedy jen ona druhá námítka, kapitalisováním vědeckého materiálu u soukromníků zamezuje se všeobecná při-

stupnost studií a vědecké práci. Tato námitka má nesporně dosti demagogické síly pro nezasvěcence a nemyslicí. Chyba spočívá zejména v řešení otázky, v navrhované reformě. Proti soukromému sběrateli je jako jedině oprávněný držitel označen stát, musea „opatřená veškerou vahou státní moci“. Museum českého státu, reprezentační ústav, dojista má býti nadán co možno úplnou sbírkou dokumentů týkajících se země, má býti i nejvyšší institucí všeho snažení a úsilí, — leč to neznamená, že má býti jediným držitelem všech duplikátů atd., že má býti věčně nenasyčenou tlamou, která vše pozře a ztráví. Zcela pozitivní a střizlivé úvahy prokáží neúčelnost takového monopolu. Absolutní centralisace je nebezpečná pro možnost úplné a nenahraditelné ztráty. Máme dosti poučení z doby našeho státního područí, nepřehlízíme-li ani k možnosti škody živelní, jako požáru, který může zničit rázem vše, majetek, jehož jsme strážci a za který odpovídáme budoucnosti, pomysleme, že hromaděním právě vystoupí zřejměji ona prosaická podstata sbírky — cenný kov, který dráždití bude všímavost a touhu záškodníků cizích i domácích. V případě invase nepřátelské upravili jsme tak nepříteli tučné sousto, kterého se zmocní beze vší námahy. Kdyby součástky dnešních sbírek nebyly rozptýleny po tajných schránách drobných přechovatelů, mnoho-li asi bylo by přetrvalo všechna bouřlivá hnutí, kolik bylo by uniklo tavírně nebo v nejpříznivějším případě podezřelému zájmu vědychtivé Vidně.

Kdyby se však i na vždy sklenul neporušitelný mír, kdo může ručiti za krátkozrakost nebo zvůli a nekulturnost některé budoucí vlády, která pod záštitou nějakého modního hesla (vzpomeňme „futuristů“, pana Marinettiho *et cons.* v Itálii, kteří chtěli rozbořiti a zpřetrhati všechna „pouta staré kultury“, zničití musea, obrazárny, knihovny atd. ve jménu nové krásy a síly), nebo prostě ve chvíli finanční tísně jediným gestem zničí vše a ochudí budoucí generace o nenahraditelné hodnoty. Oné bezpečnosti a láskyplného ošetření, jakého je schopen soukromý konservator, nemůže nikdy poskytnouti veřejná instituce. Sběratel strádá raději těžce a odřiká se všeho, jen aby uhájil svůj ideální majetek. Toho nedovede ani museum ani stát, kdyby vybaveny byly legiemi úředníků, o kterých sní pan Skalický, — z cizího krev neteče — a bez lásky neoživnou ty musejní předměty, které nikoliv ve vitrinách ale v soukromých pracovnách dovedou mluvití svou teplou intimní řečí Dávna. Řekne-li tento pán: „sbírkám osob soukromých nelze ovšem přiznati existenčního důvodu“ nebo „nelze ani přibližně odhadovati, co bylo pro českou numismatiku soukromým sběratelstvím ztraceno“, páše injurii, uráží a jest buď obětí klamu jako trestem za nemyslení nebo což je horší, klame vědomě. Jak vznikly veliké sbírky museální? Což jsou nahodilým nahromaděním „materiálu“? Nikoliv, jsou to individuální celky, které žily kdys vlastním svým životem, jsou výsledky práce a vědění o které, se zdá, panu autorovi se nesnilo. Jejich mrtvost počíná většinou právě onou chvílí, kdy přišly do musea. Sotva vznikl lidstvu prospěch z toho, že ocitly se v infernu beden a krabic, aby tam vyčkávaly svého vykupitele. Dříve žily pro svého majitele a pro více méně živý kruh zajímavých se odborníků, neboť není pravda, že by

soukromá sbírka, mimo řídke výjimky je-li vlastník podivínem, nebyla přístupna badateli, naopak, ale nyní se nahromadily v spletitou moles, kterou účelně rozřešiti bylo nad sílu nebo i mimo vůli a ambici musejního personálu. Sestaviti organickou sbírku není dílo náhody, chaos, z něhož se zrodí tančící hvězda teprve po publikaci onoho článku, který otevře světu oči a numismatika pozná svoje cíle a úkoly. Nikoli, sběratelství je úsilná, těžká práce, možná jenom nadšenému jednotlivci. Prohlížeti zatuchlé krámky vetešníků v ghettech celého světa, hledati, sháněti nevědomostí rozptýlené nálezy, tříditi v organické celky, kdyby nebylo ani syntetické práce literární a archivní, jest o sobě již činností, která nezaslouží pohrdlivého poškřebku a poněvadž tu jde o plod úmorné práce a nikoliv dědičkou nečinnou výhodu, je „vyvlastnění“, nic více a nic méně než násilnou krádeží, třeba sankcionovanou nějakým zákonem ad hoc. Snad je to velmi opojný sen pro držitele demokratické moci, či spíše jejího vykonavatele, rozhodně je to představou velmi pohodlnou, pohlížeti na soukromé pracovníky jako na úl včel nebo jako čeští králové pohlíželi na pražské ghetto: snažte se, pracujte, shánějte a já jednou přijdu a suverenním gestem zabavím vhodné i nevhodné, nutné i zbytečné. Včely a židé jsou snad prokleti přírodním zákonem setrvačnosti, ale pro musejní škatule proud vyschne záhy, naráží vykonavatel na sebevědomí a odpor velmi vášnivý, buď už ujištěn. Vždyť směrnice sbírek sama a dobrovolně směňuje centrálně ve dvou třech generacích, jakmile tomu majetkové poměry dovolí ocitne se odkazem v muzeu, nebo stane se aspoň dostupnou rozumné koupi. Násilné vyvlastňování nedocílí ničeho, leda úsilný export do ciziny a tak ztrátu pro vždy. Sebevědomý muž raději zničí sporný objekt, než by ustoupil násilí provázenému pohrdavými a potouchlými poškřebky. Činnost sběratelova je nutná, ježto kdyby se sbírka měla díti analogicky, placenými silami, stala by se nedostupnou budgetu i majetnějších institucí než je Museum regni Bohemiae.

Znám sběratele, který přes břemena práce, jimiž byl po celý život vyčerpáván, nalezl pro každého adepta nebo jen interessenta čas, kdy mu svoje sbírky učinil přístupnými, ale i vysedal celé hodiny vedle něho ochoten vysvětlovati a poučovati. Je museum schopno výchovné práce? Jaký je vůbec jeho praktický význam? Několik vtrín pojme typy významné pro laika, pak vystaví snad nějaké umělecky významné práce medailérské. Toť činnost exoterická. Větší práce je esoterická, zpracovati materiál nevystavený, který může býti přístupen jen mimořádně, odborníkům. Věcný zájem vzniká sběratelstvím, kdo nesbírá a nevniká tak hlouběji do ducha a podstaty odboru, tomu je i ona vystavená část ještě příliš speciální a proto zbytečná. Již majitel několika grošůčků a denárů pohlíží jinak na věc. A jde přece o to, šířiti zájem, nikoliv vyhrazovati všechen materiál kustodovi a několika akademicky vycvičeným. Demokratická idea má počítati se všemi povolánými, netoliko vyvolenými. Kdyby se porušily tyto zdroje zájmu, sotva nalezne p. Skalský svoje „důvěrníky, konservatory, odborné úředníky“ atd., o které opírá svou reformu. Ze sběratelství vyvíjí se onen zvláštní pud, kterým mrtvý dokument oživuje, je třeba praxe viděti, postřehovati odstíny, jež

laikovi i historicky pracujícímu unikají. Tento pud vyvíjí se stálým kontaktem, přímým hmotným stykem s kovem, nikoliv skrze sklo vitriny. Nebude-li dovoleno sběratelství, zanikne. Zanikne tradice „čtenářů Dávna“ a tím specifický význam mincí jako kulturního dokumentu. Je nutno zachováti tuto tradici, jako je nutno zachováti materiál, nevíme jaké otázky položí věda zítřku těmto dokumentům a k jakým otázkám oprávněni ji pokrok techniky.

Je třeba sběratelů a je třeba nerušiti jich tradic, ale všemi prostředky jich zájem zdvihnouti a hlavně podpořiti vědeckost drobné práce.

Museum sotva zmůže jeden systém dle jednoho klíče, hlavně asi dle klíče úplnosti typů. Sběratel má různé možnosti i menšími prostředky vypracovati přehledné a pro vědu důležité celky specialisováním (zemí, krajů, mincoven, mincmistrů, techniky atd.). Jde jen o udržení styků a harmonie a o instituce, které by sprostředkovaly tento styk a umožňovaly badatelům přístup k takovým systémům a sbírkám, které odpovídají řešené otázce. Tím prospěje se vědě více a proto i všemu lidu více, než hromaděním spoust v musejních depozitech. Ku demokratisaci a socialisaci materiálu vedou jiné cesty, než musejní thesaurování a monopol. Snad mi bude možno vrátiti se extensivně k této otázce.

Dr. Viktor Katz:

Numismatické padělky.

Ukážete-li laikovi sbírku starožitností, ptá se vás obyčejně, zda předměty ty jsou vesměs pravé. Otázka tato není neodůvodněna. Svět je hodně plný padělků věcí, jež se sbírají, hlavně starožitností. Sbíráni stalo se modou, skorem moderní nemocí. Ký div, že vychytralí, po-tažmo nesvědomití lidé využívají někdy nepoměru nabídky ku poptávce.

Nabízí se padělané staré sklo, porculán, nábytek, cín, poštovní známky atd. Žasneme, přečteme-li si pak knihu „Le Truquage“, v níž P. Eudel líčí, jaké úklady strojí a strojily se na kapsy sběratelů.

A přece sběratelé honí se jen za vzácnostmi. Čím více „R“ (Raritas) vykazuje sbírka, tím šťastnější je některý sběratel. I v numismatice je dosti padělků, ač padělky numismatické nepatří k snadně zhotoveným, tedy výnosnějším. Sběratele chrání tu jednak, že materiál, z něhož se vyrábějí mince, nelze lehce zpracovati a že ražba i jiná výroba mincí vyžaduje nákladných nástrojů, jednak že sběratelů mincí není mnoho a že jsou sdruženi ve společnostech.

Rozlišujeme dvojí druh padělaných mincí:

1. mince zhotovené penězokazy,

2. padělky, jež vyrobeny byly k oklamání sběratelů.

1. Že neoprávněné osoby již v dávných dobách padělaly běžnou minci, o tom svědčí tresty, které pro penězokaze byly ustanoveny.

Dle Demosthena trestal zákon Solonův penězokaze trestem smrti. Ve středověku byla usvědčenému penězokazi useknuta pravá ruka; u Visigotů a Anglosasů stanoveno, aby uťatá ruka byla vyvěšena na bráně mincovny. Ve XIII. věku stíháno bylo padělání mincí vět-

šinou pokutou peněžitou. Naše zákonodárství stíhá zločin padělání mince těžkým žalářem až do 20 let.

Nejstaršími a nejzajímavějšími padělky takovými jsou t. zv. subaerati (numi) mince plněné (monaies fourrées). Mince tyto podobají se úplně mincím pravým, mají však jádro z kovu méně cenného a jen povrch mince je z kovu předepsaného. Zdá se, že vyrobeny byly tím způsobem, že rozpálená mince vložena byla do roztaveného drahého kovu a povlékla se při tom tímto kovem. Zjištěno, že tyto padělky byly dávány někdy samou státní správou do oběhu.

Do pojmu falšování mince nelze shrnouti jen napodobení mince běžné, nýbrž i olupování mincí pravých o drany kov, což bylo vždy oblíbeným výdělkem. Tak bylo zvykem v Anglii v 16. a 17. století, že i šlechta a kněží nosili malý pilník, jímž opilovávali okraj mincí a piliny takto vytěžené prodávali zlatníkům. Gustav Schöttle vypravuje ve svém článku „Münzverbrecheralbum“ o jakémsi faráři v Bothal, o němž bylo prý známo, že prodal těchto pilin v New-Castlu za více než 200 liber šterlinků. Jakýsi Daniel Auty vypůjčoval si na malý úrok na několik dní vždy 100 liber šterlinků a chlubil se, že z každé libry získal opilováním asi 3 shillingy (15% ceny). Tento nešvar zamezen byl vroubkováním (rolierováním) okrajů mincí.

V nové době pomáhá penězokazům lučavka královská, v níž se rozpouštějí částky zlata, aniž tím poruší mince; nebo navrtávají se mince zlaté, hlavně v Americe, z vnitřku vyhloubí se drahý kov a otvor zaleje se kovem méně cenným. Někdy dokonce se mince půlí, vnitřek vyhloubí a tenkým kroužkem půlky zase scelí.

Dnes ovšem hlavně padělají se peníze papírové, ježto mají vyšší hodnotu platební. Kdežto tedy dříve rekrutovali se profesionální padělatelé běžných mincí z kruhů zlatnických a mincovních dělníků, jsou dnes hlavními padělateli peněz osoby znalé umění tiskařského, litografie a umění fotografického.

2. Padělky mincí ku oklamání sběratelů jsou jistě tak staré, jako sběratelství mincí samo.

Již v 16. století rytec Giovanni Cavino (1499—1570) napodobil znamenitě velké bronzové mince římské. Padělky tyto zvané „Paduánské“ i dnes dříve se platí a těžko lze je rozeznati od starých vzorů, které s příslušnými historickými údaji opatřoval učenec Alexander Bassiano. Ale mince, které dnes se prodávají pod jménem „Paduánské“ jsou obyčejně bezcenně moderní padělky, pocházející z továren padělkářů italských i jiných.

Ve světě numismatickém získal si svými padělky světovou pověst knížecí isenburský dvorní rada Karel Vilém Becker v Offenbachu a Mannheimu (1771—1830). Becker prý původně žertem napodobil byzantskou minci, což se mu zdařilo tak znamenitě, že si zalíbil tuto práci. Eudel uvádí, že Becker zhotovil celkem na 300 druhů falsifikátů (133 řeckých, 136 římských a asi 10 medailí). Aby mince nabyly starého vzhledu vkládal padělky do bedny zavěšené pod svým cestovním vozem, naplněné tukem a železnými pilinami, a vozil je po měsíce sebou. Pinder uvádí ve spise: „Die Becker'schen falschen Münzen“, že Becker zakopával své výrobky do hnoje, aby nabyly potřebné barvy a vůně.

Dědicové jeho dali do oběhu otisky jeho ražeb ve zvláštní směsi kovové a přispěli tím ku zamezení další škody.

V 17. století neblaze proslavili se padělky Cogornier, Dervieu a Laroche v Lyoně, Holandan Carteron a Hanoveran Mikuláš Seländer. Zvláštní pozornosti zasluhuje Talián Luigi Cigoi v Udine (1811-1875), o němž obšírněji rozepisuje se Gustav Schöttle v *Numismatische Zeitschrift* 1916, svazek IX. Cigoi byl velmi nadaný rytec, jenž dodal kolký pro mnohé státní mincovny a v Udine zařídil si továrnu na padělky mincovní. Hlavním jeho výrobkem byly drobné mince východo- a západořímských císařů a císařoven, ježto tyto mince se dobře platily a výroba kolků byla nejsnazší. Umění jeho, jak opatroval mince patinou, zůstalo tajemstvím.

Cigoi vmísil padělky své mezi soudobé mince pravé a všechny pak opatřil stejnou patinou. Tím ošálil i vyškolené znalce. I na trh uváděl Cigoi své práce originelním způsobem. Podplátil sklepníky ve velkých hotelech trati Terst—Benátky, aby pod zárukou mlčivosti vyprávěli přátelům starozitností o „sběrateli“ v Udine, jenž by rád prodal svoji sbírku. Cigoi hrál znamenitě úlohu sběratele a ukázal koupěchtivým cizincům nejen svou sbírku, nýbrž i dosud neurčené a nepřebírané nálezy, po nichž sběratelé ovšem ještě více zachtoužili. Ba i znamenitý znalec, zesnulý ochodník mincemi Adolf Hess koupil sbírku čítající asi 5000 mincí, ovšem z valné části falešných. Museo civico v Udine má spoustu „vzácností“, jež mu Cigoi odkázal.

Mezi padělateli 19. století uvádí Eudel Angličana Dauvena, jenž zhotovil východoasijských mincí za 2 milliony marek, a londýnské obchodníky Edwarda Doubleday a Caprera.

V Polsku Josef Meinert, řezač kolků v mincovně Varšavské (1836—1856) proslavil se padělky polskými.

I naše numismatika je bohata na padělky. Padělky ty byly zhotoveny hlavně v XVIII. a XIX. století. Padělaly se mince všech období, hlavně však denáry, kontramarky na pražských groších, tlusté groše, kontrefait-medaille a početní groše vládní i soukromé.

Nejvyhlášenějším naším padělatelem je V. Killian.

Vilém Killian, král. český stavovský krajský pokladník, byl známým sběratelem českých mincí a vydal r. 1858 seznam své sbírky pro veřejnou dražbu.

Killian využil toho, že v letech 1840—50 sběratelé se zvláštní zálibou sháněli početní peníze českých pánů a denáry a nejen že jich padělal celou řadu, nýbrž i sestavil nové ražby, a aby zvýšil zájem sběratelů, razil jetony stříbrné, jako hranáče, tenké, tlusté ba i zlaté.

Killian věnoval své jetony známým českým pánům z r. 1619—1621 a opatřil je letopočty z těchto let. Spojoval různé kolký, jen aby nabyl co možná nejvíce typů malým nákladem.

O pravosti mincí těchto dlouho pochybováno, ale teprve při dražbě sbírky Killianovy byla zjištěna četná tato falsa. Sběratel Paris, jenž získal Killianskou „vzácnost“, zahrál ořfený jeton, aby lépe mohl přechísti opis, a zjistil pod opisem jetonu opis t. zv. šajnového krejcaru z doby Františka II. Všechny padělky prodané za vysoké ceny byly vráceny padělateli a věc utulána vzhledem k jeho osobnosti.

Teprve později byly všechny tyto padělky zjištěny nahodilým nálezem. R. 1860 vyoráno bylo na kopci Bohdalci u Prahy 45 matic ražebních. Nálezce daroval část nálezů svému vnuku, žákovi české vyšší realky v Praze. Od tohoto získal je prof. Zap pro sbírky musejní.

R. 1877 uveřejnil prof. Jos. Smolík v Památkách archeologických a místopisných pojednání o tomto nálezu a prohlásil matice za falešné.

Právem říká Ed. Fiala ve svém díle „České denáry“, že nelze dnes pochopiti, že tehdejší společnost, jež nález posuzovala, nepoznala ihned, že jedná se o nástroje padělatele mincí, kdyžť v nálezu byly stočky ze století devátého, ba i z doby předhistorické a století sedmáctého, všechny stejného tvaru, stejné zachovalosti a ze stejné oceli.

Dnes jsou t. zv. Killianské jetony a ostatní falsa z této dílny pro nás neškodny; jsouť téměř všechna uvedena Ed. Fialou v popisu sbírky Donebaurovy. —

Padělatele mincí sběratelských pracují různým způsobem.

A) Zhotovují minci novou, představující vzácný originál buďto odlitím nebo ražbou nebo galvanoplasticky.

1. Neklamnou známkou odlitých mincí jsou kulaté bublinky, které při odlévání vytvoří se na povrchu mince, hlavně v obraze a v písmě. Jedna bublinka stačí, aby mince mohla býti prohlášena za litou.

Odlité mince a medaile nemají ostré obrysy hrany a písmen, mají stopu švu, který povstal tím, že díly formy správně nedoléhají, a pilovaný okraj. V místech, kde litina do formy se vlévá, nahromadí se jí větší množství, tak že musí se odstraniti buďto pilníkem nebo jiným vhodným nástrojem. Opisy na okraji mincí velmi nesnadno se odlévají.

Jest ovšem snahou padělatelů, aby vady tyto co možná nejlépe byly zastřeny. Zruční ciseléři dovedou k nepoznání litinu přizpůsobiti minci pravé, tak že mnohdy jen zkoušením patiny lze zjistiti pravost mince.

Při tom ovšem je třeba rozlišovati odlitky nové od odlitků starých původních, které zhotoveny byly od medaili ražených původními zhotoviteli, aby uchráněny byly matice ražební.

Je-li po ruce nebo řádně popsán originál, dá se odlitek snadněji zjistiti porovnáním váhy a velikosti, ježto odléváním zvětšuje se někdy objem a zmenšuje se váha.

Je třeba míti vždy na mysli, že ani ve starověku mimo malé výjimky u Gallů není pravých mincí litých. Velmi těžko ovšem dají se zjistiti padělky medaili, jichž originály jsou jen lité.

2. Galvanoplastické odlitky jsou sběratelům velmi nebezpečny. Lze je poznati hlavně nejasnostmi, které povstávají v písmě a kresbách mincovních. Ježto elektrický proud vyměšuje kovy jen nemiššené, lze zkušebním kamenem zjistiti, zda jakost kovu zkoušené mince odpovídá jakosti originálu.

3. Mince padělají se však též původním výrobním způsobem — ražbou. Zhotovují se matice nové a to buď rytím, není-li originál mince po ruce a musí-li rytec pracovati dle obrazu, nebo odlévají se matice přímo od originálu.

Způsob první je méně nebezpečný, ježto vtec nikdy téměř nevzije se plně do staré doby a tak ražby tyto lze poznati na nuceném, stejnoměrném, času neodpovídajícím písmu, tvrdých kresbách a s originálem nesouhlasícím rozvržení celého obrazce. Padělatelé zapomínají totiž, že ve starověku nebyly matice z oceli, nýbrž ze smíšeniny mědě a zinku a ztrácely tudíž časem ostrost.

Druhý způsob je velmi obtížný a nákladný, tak že málo kdy se ho používá, zvláště pak, ježto je nebezpečí, že drahocenný originál mince mohl by býti poškozen. K tomuto druhu padělků řadí se padělky zhotovené starými původními maticemi. Takové odračky byly ve Francii označovány pojmenováním kovu, z kterého byly vyrobeny. U nás kolují nové odračky bez tohoto označení.

Odraženy byly takto některé medaile a jsou v oběhu nové odračky mincí Kittnerových a jiných vzácností. Doporučuje se, aby sběratel znal matice, které se zachovaly.

Odračky tyto lze poznati neurčitostí ražby, která způsobena byla tím, že matice ražební jsou obyčejně vyleptány rezem.

B) Oblíbeným způsobem padělání mincí je předělávání originálů méně cenných v originály vzácné pozměněním mincovních znamének, nápisů, letopočtů a pod. Hranáče dělají se tím způsobem, že obyčejný tolar vsadí se do stejné velikého výkroje hranáče, mince se pólí a různé půlky se opět spojují ve vzácné mince dvojaké.

Mnohdy obdivuhodným způsobem zastírají padělatelé své šmejdý: Mince rozdělí v nestejně díly: tenký a tlustý a spojují obdobné díly, aby na šev se nepřišlo; též vkládají jednu stranu do vyříznuté mince jiné, aniž tím poruší se okraj mince. Mince taková pozná se po zvuku. Zhotovují se též mince z kovů dražších, než byly originály, mince států a panovníků, kteří jich nerazili.

Konečně třeba zmíniti se tom, že napomáhá se špatným mincím různými opravami: díry se zaletují, ouška se odstraňují k nepoznání a otřené obrazce se znova ryjí, aby lépe vynikly.

Zmínil jsem se o tom, že mnohdy i zkoušením patiny musí si pomáhati sběratel, chce-li zkoušeti pravost mince. Patinou mince zoveme povlak, který usadil se časem na minci zevnějšími vlivy. Tento povlak dá se sice napodobiti, napodobeniny nerovnájí se však patině přirozené. K bližšímu studiu této otázky je třeba znalostí chemických. Stačí asi zatím, připomenouti-li, že přirozená patina u mincí měděných jest nerozlučnou součástí mincovního kovu, jehož je rozkladem a že nikdy nejsou plochy pravých mincí hladké, odstraníme-li patinu z nich jakýmkoliv způsobem.

Patina umělá je zemitá a rozpouští se ve vařící vodě.

Jak se má tedy sběratel chrániti padělků: Sběratel nechť nedůvěřuje lehce t. zv. vzácným mincím a hlavně buď pozorným vůči vzácnostem, jež označují se jako unica.

Nedůvěřujte povídkám osob vzácné mince nabízejícím, přemáhejte vášni při nákupu a zkoumejte vše velmi bedlivě. Nepočítejte s novými objevy a obrňte se zkušeností, již nelze nabýti však z knih, nýbrž jen srovnáváním mincovního materiálu. Dobré sklo budiž vade mecum každého sběratele. Kupujte jen u obchodníků, jež ručí za pravost a na nichž, dokážete-li opak, můžete se hojiti.

Doporučuje se i získání padělků k účelům studijním a srovnávacím. Každý z nás zaplatil a zaplatí školné. Toto bude tím větší, čím více sběratelé od sebe jsou odloučeni. Tak mnohý osamělý sběratel sedí na svém pokladě a strašně se ulekne, řeknete-li mu, že jeho vzácnost je bezcenným padělkem.

Nejlepší ochranou sběratelů jsou numismatické spolky. Tam najde se vždy tolik znalců, že pravost té či oné mince a medaile nepochybně lze zjistiti.

Bude-li naše nová společnost jen v tomto ohledu chrániti své členstvo, bude existence její oprávněna a činnost blahodárna.

O činnosti společnosti.

Zpráva jednatele K. Chaury.

Ustavující valná hromada N. S. Č. konána 7. března 1919 v Obecním domě za přítomnosti 24 účastníků.

Po úvodním proslovu a přednášce p. r. Ed. Fialy o české činnosti sběratelské, která jest otisknuta v tomto čísle „Věstníku“ přikročeno k volbě správního výboru. Zvoleni byli pp.: *Ed. Fiala* předsedou, *K. C. Neumann* náměstkem předsedy, *Karel Chaura* jednatelem, *Dr. Viktor Katz* pokladníkem, *MUDr. Ant. Mastný* knihovníkem, *Václav Kolář* zapisovatelem. Za revisory zvoleni pp.: *Karel Kulhánek* a *Ed. Pelhřimovský*.

Roční příspěvek pro členy řádné stanoven na 20 K, zápisné 2 K. Publikace společnosti ponese název „Věstník N. S. Č.“ (Věstník numismatické společnosti československé).

Správní výbor ve své schůzi dne 21. března 1919 pojednal o úpravě vnitřní správy společnosti i usnesl se: aby polovina z obnosu složených členy zakládajícími, uložena byla co jmění základní.

Debatní večer 21. března t. r. za předsednictví p. E. Fialy a účasti 15 členů. Předseda přednáší o *minci dlouhé*, jaká se místy razila již ve stol. XVI. i dříve a sice ze ziskuchtivosti. Zlehčována mince v zemích saských, hesenských, pruských a j., pověstná je dlouhá mince brunšvícká. V zemích českých nastalo největší mince zlehčení r. 1622 smlouvou s *Konsorciem de Witteovým*. Předložené ukázky ražeb let 1622—1623 ilustrují zbídačelost tehdejší mince. Přednášející zmiňuje se o manipulacích svrchupsaného konsorcia a podává životopisné správy o jednotlivých členech jeho.

Členská schůze 4. dubna t. r. Přítomno 19 členů. Předseda p. E. Fiala, který přednáší o jáchymovských medailleích (*Oldřich Gebhart, Kašpar Ullich a Kunc Welz*) (bude později ve zvláštním článku uveřejněno) a dále o nové r. 1577 zavedené minci „malý groš“, ku jejíž ražbě kolky ryl slovatný železrytec *Jiřík Starší z Rásné*; v Hoře měl dle zachovalého výnosu dáti pražským malým grošům jiný vzhled než kutnohorským, což se také stalo. Později ryl pro Prahu kolky malých grošů *Michal Stolz*. Dle archivních studií uvádí přednášející, jak silně se mincovalo tehdy v Pražské mincovně.

Debatní večer 18. dubna t. r. za předsednictví p. Ed. Fialy a přítomnosti 12 členů. Rozpravu zahájil p. B. Šulc o *mincích čínských*

a promlouvá o nynějším mincování stříbra v Číně, jaké se ve staré době tam neprovozovalo. Předseda vysvětluje starožitnost čínského mincovnictví i rozsáhlou jeho historii, a doprovází výklad svůj ukázkami mincí „říše středu“ (čung kuok).

Správní výbor pojednal dne 21. dubna t. r. o záchraně numismaticky cenných ražeb, které se vyskytnou v darech na kovový poklad republiky. Jednáno opět o „Věstníku“, jehož vydání ohroženo jest vysokými cenami za papír a tisk.

Členská schůze dne 2. května t. r. Předseda p. Ed. Fiala, přítomno 13 členů a 3 hosté. Přednáší p. inž. K. C. Neumann o mincích, jaké obíhaly v zemích koruny České. Předkládá výběr typických ražeb v originálech i otiscích a vysvětluje svůj názor co možno považovati u našich mincí za typ. Zjistil, že známe asi 6700 popsaných mincí vládních a to na 6200 stříbrných a 500 zlatých. Z tohoto počtu jest typů: asi 1880 stř. a 270 zlatých. Pojednáno pak o prvním čísle „Časopisu Musea království Českého“, kde ve článku „*O organizaci práce numismatické v našem novém státě*“ děje se křivda našim sběratelům tvrzením, jakoby sbírky soukromé byly na škodu celkovému bádání, upírá se sbírkám soukromým důvod existenční a navrhuje se jich vyvlastnění. V debatě konstatováno, že jsou to právě sběratelé, kteří památky mincovní zachránili před *zničením nebo vyvezením* a že bez obětavosti soukromých sběratelů neměli bychom v naší vlasti skoro žádné mincovní památky. Soukromými sbírkami mincí nemohla býti také *žádná újma vědeckému bádání* způsobena, když sami vědečtí pracovníci vděčně vzpomínají sběratelů mezi podporovatelé své vědecké činnosti.

Správní výbor pojednal ve schůzi dne 4. května t. r. o obtížích, které se kladou v cestu vydávání „Věstníku“ a usnesl se vyčkati výsledku zahájené akce ku získání nových členů.

Debatní večer 16. května t. r. za přítomnosti 12 členů. Pojednáno o ražbách předložených pp. Dr. Katzem (denáry Vratislava II.), Hlaváčkem (tolar solnohradského arcibiskupa Keutschacha 1509 novodobé ražby), Chaurou (plaketa na ministra Štefánika a 14 jiných prací prof. Španiela, padělek vídeňského tolaru Karla VI. z mosazi se stříbrnou páskou na hraně).

Členská schůze 6. června 1919. Přítomno 20 členů. Předseda inž. K. C. Neumann. Přednáší jednatel Chaura o rozdělovacích znaménkách (otisknuto ve „Věstníku“).

Debatní večer 20. června t. r. Přítomno 15 členů. Předseda p. E. Fiala promlouvá o mincovně kremnické a jejím významu. Kremnice se často uvádí co nejstarší město v Uhrách; určitě víme, že r. 1100 král Koloman potvrdil Kremnici co král. svobodné město. Od dávných dob nalézá se tam hlavní zemská mincovna; kdy byla založena s jistotou pověděti neumíme, ale jistě již v dobách nejstarších byly drahé kovy tamních hor zmincovány v místě. Vlastním vybudovatelem kremnické mince byl ale král *Karel Robert*, za jehož vlády raženy byly první florindory, pak četné groše široké a jiné mince dle nově stanovené láže i stříže. Přednášející zmiňuje se podrobně o správcích komory kremnické, počínaje r. 1323, jakož i o jejích značkách, které připojovány byly k písmenu **K**, které bylo vlastní

značkou této mincovny. Ferdinand I. reorganisoval mincovnictví a jmenoval vrchní úředníky — mincmistry. Tou dobou počato s označováním mincovny písmeny K—B. Později označováno písmenem B, od r. 1848 skoro výhradně jen K. B.

Dílna mincovny kremnické zaměstnávala často dobré umělecké síly; byli to hlavně umělci německého původu tam přistěhovalí nebo z jiných mincoven přesazení. Tak i z Jáchymova mnohý rytec sem se přestěhoval a přednášející jmenuje řadu umělců, kteří zde působili. Ku konci své přednášky zmiňuje se p. předseda o krásném archivu městském, jehož vzorné uspořádání seznal v letech 1898—1905, kdy tam pracoval na zjištění jmen rytců a jich činnosti; výsledky těchto svých prací uveřejnil ve 4. svazku díla o sbírce razidel hlav. mincovního úřadu ve Vídni, v letech 1901—1906 vydaném.

Správní výbor ve svých schůzích 3. a 19. srpna 1919 pojednal o vydání „Věstníku“ a stanoven jeho obsah i rozsah s ohledem na finance spolkové.

Členská schůze dne 5. září t. r. za předsednictví p. MUDr. Mastného o účasti 17 členů. Přednáší jednatel K. Chaura o značkách na českých ražbách a kdy byly zrušeny. Značky mincmistrů představovaly druhdy nějaký předmět mající vztah ku znaku dotyčného úředníka, teprve za Ferdinanda II. počato s užíváním začátečních písmen, což se pak stalo pravidlem až do Karla VI., který vydal 12. října r. 1712 zákaz užívati na mincích značek; jen Kutná Hora měla ještě svou značku — tři vrchy — podržeti. Na předložených ražbách pražských 1712 a kutnohorských 1712—15 vidno, že zákazu toho dbáno nebylo a značky mincmistrů užívány přec. Přednášející upozorňuje při té příležitosti sběratele, aby opravili omyl do spisu Čermákova se vloudivší, jako by za Karla VI. v Praze již r. 1711 raženy byly tolarý. Vyobrazený tolar č. 1145 nese poprsí krále se starším výrazem obličejů, jaký vidíme na tolařech r. 1717 a jedná se zde asi o exemplár, kde ročník je špatně vyražen, takže rok 1717 byl chybně čten za r. 1711.

Značka mizí na pražských ražbách teprve r. 1728. Zákaz užívati značek opětován r. 1742 a vidíme, že do r. 1767 nenesou mince žádné značky. Novým nařízením 25. srpna 1766 zavedeny opět značky mincmistra i vadařna společně. Přednášející promlouvá pak o zavedení značky P—R na mincích Františka I. a o dalším uniformování ražeb za Josefa II., kdy český lev zmizel s mince úplně a jen písmeno C svědčí, že mince ražena v Praze.

Přednášející ukazuje řadu ražeb z českých mincoven a též měděné grešle ražené pro země koruny české ve Smolniku a Vídni.

Dr. Katz předkládá pražské dukáty Karla VI., Marie Terezie a Josefa II., dále vzácný tolar císaře Františka I. z r. 1746 a padělek dukátu Karla IV. s barbarským písmem, ražený z bledého zlata.

Dr. Mastný předkládá medaille na některé lékaře: Ehrlich—Hata, Virchow, Drasche, Weinlechner, které jsou zajímavé svým líčením, znázorňujícím lékaře při různých výkonech v jich povolání.

Debatní večer 19. září 1919. Přítomno 11 členů. Předsedá Dr. Katz, který přednáší o vývinu římského mincovnictví od dob nejstarších do doby císařské. Předložené ražby (ze sbírky Dra. Leop.

Katze) vzbudily zájem svou bohatostí výběru i krásnou zachovalostí. Jednatel předkládá řadu pamětních medailí města Karlových Varů, a upozorňuje, že české spolky v tomto městě i mnohých jiných městech na severu Čech nerazily při slavnostních příležitostech žádné medaile nebo jen velmi zřídka. V tomto směru otvírá se též pole působnosti pro NSČ., která by měla nabádati ku ražení umělecky provedených medailí.

Členská schůze 3. října t. r. Přítomno 18 členů. Předsedá p. r. E. Fiala, který přednáší o *mincích hrabat z Nostic*, kterážto rodina odvozuje své jméno z původního sídla svého, osady Nostic ve kraji budyšínském. Otto z Nostic, který r. 1623 3. července povýšen do stavu panského a 24. října téhož roku do stavu říšských svob. pánů, jest vlastním zakladatelem českého majorátu rodiny nosticovské, zakoupiv z konfiskovaných statků panství Falknov, Řehlovice a několik vesnic v Loketsku. Zemřel neženat a odkázal všecken majetek svému synovci Janu Hartvíkovi, který získal r. 1673 od mohučského kurfirsta *Lothara Fridricha* část hrabství Rieneck ve Francích, lénem. Tím, jakož i povýšením do stavu říšských hrabat získal mnohé privileje, mezi jiným asi též právo k ražení vlastní mince. K jeho úmrtí 24. března 1683 vydána byla medaile rytá slezským rytcem Janem Kittlem. Antonín Jan, syn předešlého, stal se r. 1706 nejv. maršálkem, pak nejv. hofmistrem 1708—1732, současně byl purkrabím chebským. Použil práva mincovního r. 1719 dav raziti v mincovně Jiřího Frid. Nürnbergera v Norimberce dukáty, tolary a půltolary. Přednášející ukazuje ražby ty a líčí jich vznik po stránce mincovního práva. Vykládá způsoby, jak regal mincovní přidělen a využitkován býti mohl a z jakých příčin se Nosticům tohoto práva dostati mohlo: buď následkem držení Rienecku anebo ve sledu úřadu purkrabství chebského.

Přednášející líčí poměry purkrabí chebských a jmenuje řadu významných těchto úředníků, kteří, jak se zdá, mnoho mincí ve středověku razili. Ukázkami podobných ražeb přednáška tato byla ukončena.

V další přednášce o *mincích Ferdinanda I. se značkou lilie*, líčí výsledky podrobné práce numismatické za posledních let, zvláště co se znalosti značek týče. Věnuje hlavně pozornost značce lilie, která je v mnohém ohledu ještě sporným bodem.

Newald, důkladný badatel v mincovnictví Habsburků, soudil, že prvním mincmistrem jáchymovským za Ferdinanda I. byl dřívější šlikovský mincmistr Oldřich Gebhart, jehož značka jest křížek nad půlměsícem, než Fialovým pátráním v aktech jáchymovských a zápisech horního rady Patery, zjištěno, že před Gebhartem úřadoval ještě jiný mincmistr jménem Mergental a jehož značka byla lilie. Okolnost ta zjištěna pak nepopíratelně objevením dříve neznámého groše GROSSVS NOVVS, který při letopočtu MDXXVII nese značku lilie, která tvoří i součástku znaku Mergentalova. Tento mincmistr razil r. 1526 mnoho pro Šliky a ražby ty nesou tutéž značku lilii. Dosud však nevíme, kde mince lilii značené byly raženy, zda v Jáchymově či jinde, snad ve Slavkově. Přednášející jmenuje pak další úředníky a jejich značky, které vesměs jsou heraldického původu a skoro bezvýjimečně vždy patrnou součástkou znaku dotyčného úředníka. Okolností tyto celkem souhlasí, až na značku Kempfovi přiřkládanou,

kteřá má býti „ein lilgen“, tedy lilie; protože však se lilie ve znaku Kempfově neobjevuje, sotva jemu tato značka přináležeti může. Ve znaku Kempfově vidíme trojlístek, který na řadě jáchymovských ražeb shledáváme a proto považuje přednášející za odvážné připsovati značku lilii Kempfovi. Soudí, že tato značka lilie toliko a jedině mincovně pražské připsána býti může, kde již r. 1539 prvé hrubé mince za mincmistra Sauermanna raženy byly. Sauermann má ve svém znaku lilii, kterou používal co značku na četných ražbách ku př. dukátech, které dle stávajících okolností jedině v Praze raženy býti mohly.

V debatě o těchto okolnostech vedené přednáší jednatel svůj názor o značce lilie, která se Kempfovi připsuje a míní, že celý charakter tolarů s touto značkou, jak způsob práce tak i typy písmen a rozdělovacích znam. odpovídá předcházejícím ražbám jáchymovským. Také tvar lilie jest jiný než lilie na ražbách pražských.

Debatní večer 17. října. Přítomno 17 členů. Předsedá r. Fiala, který přednáší o *ražbách předhistorických*. Nemnoho odkryto dosud nálezů z těchto dob na naši české půdě. Nejpověstnějším z nálezů takých jest dojista nález v Podmoklech (blíže dvora Vystrčilky) vesnici okresu zbirožského, r. 1771 objevený. Obsahoval jen mince zlaté, oceňované okrouhle asi na 100.000 zl., pak nález stradonický r. 1877 blíže pověstného „hradiště“ vykopaný. Přednášející pojednává zevrubně o nálezech těch a jich příslušnosti, jak různými archeology jest vykládána. Všeobecně se soudí, že mince těchto nálezů jsou mince *Bojů*. Zajímavo jest, že mince tyto spolu s artefakty stejnodobými objevily se též ve znamenitém nálezu Tayac—Libourne, jehož zakopání, ohraničují určité bitvy u Agenu v r. 109 a u Arausie r. 105 př. Kr. Jiné značné, v cizině odkryté nálezy mincí bojských, tak nález ve sv. Ludvíku blíže Basileje, nález Courcoury a jiné, spadají dle všech okolností svým zakopáním zase v dobu 115—110 př. Kr., čímž doba jejich původu letopočtem 115—105 př. Kr. přípustnou býti se jeví. Přednášející líčí tehdejší rozsah sídlišť kmenů bojských a zprávy o jich panství ve Vírtembersku, Bavorech, sev. Rakousích, Čechách, (starém Bojohému) a jinde. Popisuje dále nálezy osovský, nechánický, jarendorfský, nižborský a j., z nichž prvé dva přináležejí době daleko starší. Zmiňuje se o nálezech na Velizi, Hoře Kutné, Jilovém, Berouně, Křivoklátě, Plzni, Sušici, Lipníku, Blumenau, Gagersu, Ingolstadt, Irschingu, Oswiecimi a j. *Bojové* opustili sídla svá v Čechách již před r. 60 př. Kr. odebravše se k jihu. Ku konci prvního století př. Kr. vytáhl dle zpráv Tacitových a Paterculových, *Marobud*, kníže *Markomanů* s lidem dosavadních sídlišť k východu a usadil se konečně uvnitř hor v bývalém Bojohému. Zde založil značnou říši, která až do jeho porážky u Arminia r. 17 po Kr. potrvála, pak *Katvald*ou zabrána byla. Katvalda vyhnán v r. 18. a přívrženci jeho přesazení pak vládou císaře Tiberia k dolnímu toku řeky Moravy, kde založena nová, na Římu závislá vláda pod panovníkem *Vaniem*.

O mincích Markomanů není nám dosud nic určitého povědomo, možno ale přece, že mezi roztroušenými po Čechách praehistorickými mincemi, tak i mezi jednotlivými mincemi Hradiště stradonického nalézá se mnohá mince markomanská, dnes dosud nezjištěná, tak

ku př. i ony mince nálezu nižborského.

Hradiště stradonické s jeho kulturou „la Téneskou“ bylo rozhodně emporium obchodu, které potrvalo dlouhou řadu let a následek toho právě jest, že na hradišti tom nalezeny byly mimo mince usedlíků i mince jiné — mince cestujících obchodníků. Jak dlouho toto emporium potrvало, dnes nevíme, aniž snadno jest projeviti, že v bývalém bojském sídle později hledati máme pověstné *Marobudum*.

Přednášející předkládá ku prohlédnutí řadu mincí předh. z rozličných nalezišť.

Ve sledu přednášky r. Fialy předkládá jednatel 2. díl spisu Dr. Píče „Starožitnosti země české“, kde ve svazku druhém popsáno jest Hradiště u Stradonic a kde jsou též popsány a vyobrazeny mince tam nalezené; promlouvá pak o výzkumu Hradiště, kde z předmětů tam nalezených usuzuje dr. Píč, že tyto předměty svědčí o kultuře galské. Nalezené zde dílny ku zpracování kovů, kelímky, kadluby a p. svědčí, že potřebné věci tu vyráběny; snad i mince tu raženy, protože mince drobná stří. hojně zde nalezená (Dr. Píč, tab. II. čís. 56—66 a 79) není známa z jiných nalezišť. Ač dle Dr. Píče styky obyvatelů města s obyvatelstvem země byly nepatrné, přece lze míti za to, že za dobu asi 40 let byla krajina okolní často navštěvována a prozkoumána. A tu shledáváme zajímavou okolnost, že zlaté mince nacházejí se právě v krajinách zlatonosných. Víme, že v dobách pradávných rýžovalo se na zlato u Písku na Otavě; doly jílovské známé ve středověku, byly zajisté známy již dříve, také doly Knínské a v Horách Kašperských byly dávno proslulé a bylo tedy zlato v naší zemi od pradávna předmětem obchodu. Můžeme tedy předpokládati, že mince tak hojně u nás nalézané, raženy byly ze zlata v zemi získaného. Důležité jest shledati veškeré zprávy o nálezech i nalezištích a sestaviti *mapu* těchto míst. Také rozbor zlatá by nám mnoho pověděly. Jednatel pak předkládá řadu zlatých a stříbrných ražeb z českých nalezišť.

ING. KAREL CYRILL NEUMANN †

Ve schůzi správního výboru 24. října věnoval předseda vřelou vzpomínku zesnulému místopředsedovi inž. K. C. Neumannovi a usneseno, aby k uctění památky zesnulého svolána byla mimořádná členská schůze.

Vyřízeny pak některé nutné záležitosti a upsáno Kč. 500.— na půjčku národní.

Členská schůze svolána mimořádně na den 31. října k uctění památky zesnulého místopředsedy, inž. K. C. Neumanna.

Předseda r. E. Fiala zahajuje schůzi následujícím proslovem:

Velectění panové!

Konám dnes smutnou povinnost oznamuje, že zemřel náš přítel

inženýr Karel Cyrill Neumann,

naší NSČ. místopředseda, předborník a spoluzakladatel naší společnosti, pracovník neúnavný na poli vědy numismatické. Odešel nám, ode-

šel příliš záhy do nezměrného nekonečna, odkud není návratu, odešel na prahu činnosti naší Společnosti numismatické, nemoha již usku-
tečnití onu činnost, která mu tak na srdci ležela, činnost publikační
v zájmu numismatiky československé.

Odešel's Neumann, pracovníku neúnavný, věčná buď Tobě za-
chována památka!

Přítomní stojíce, vyslechli proslov předsedův, který pak předčítá
životopisné zprávy o zesnulém, týkající se jeho rozsáhlé činnosti
v oboru chemie cukerní, v různých korporacích odborných a vědec-
kých, najmě v numismatice.

Pak ujímá se slova jednatel Karel Chaura, který líčí, jak zvěč-
nělý byl horlivě činným již od založení „*Kroužku numismatů*“ roku
1913. Jeho přednášky svědčí, jak hluboko inž. Neumann vnikl do
české numismatiky a s jakou láskou k ní lnul. Jak sám vyprávěl,
obral si sbírání mincí pro chvíle svého duševního odpočinku, ale
záhy přilnul k numismatice a jeho sběratelská činnost směřovala
k sebrání všech typů českých ražeb vládních. Jsa chemikem, činil
též pokusy o čištění mincí pokrytých měděnkou nebo chloridem;
jeho přednáška o zkušenostech v tomto směru se, bohužel, neusku-
tečnila.

Inž. Neumann byl sběratelem praktickým, který se ku svému
systému typické sbírky dopracoval tou těžkou cestou poznání, jakou
projde tak mnohý sběratel. On žnal, jaké sebezapření a jaké oběti
nutno každému sběrateli přinášeti své lásce numismatické. Proto
s rozhořčením odmítal nájezdy na sběratele, jaké z jistých kruhů
byly v poslední době podnikány.

Naše společnost utrpěla smrtí inž. Neumanna ztrátu velikou;
ztratili jsme v něm dobrého přítele, pilného pracovníka a povzbuzo-
vatele činnosti sběratelské. Proto vděčně zachováme jeho památku.

Na doslov tento navazuje předseda delší přednášku o názorech
a směrnicích sběratelských, o rozsahu prakticky pojímané činnosti
sběratelské na poli širším neb užším, jak poměry sběratelovy právě
připouštějí, nebo pokud tendenci jeho sbírání vyhovují.

Přednáší dále o vývoji českého spisovatelství numismatického za
posledních 150 let a o činnosti sběratelské u nás v Čechách od stol.
16. počínaje, při čemž životopisy pilných sběratelů blíže vylicuje a
rozdílné reminiscence z jich života připomíná.

Tím ukončen tento večer věnovaný památce inž. K. C. Neumanna.

Členská schůze 7. listopadu. Předseda p. E. Fiala. Přítomno 14
členů. Předseda přednáší o *ražbách rožmberských*. Líčí napřed rozrod
pánů z Růže až do Oldřicha, kterému r. 1422 udělil král Zikmund
právo raziti vlastní minci.

R. 1486 oždržel Jan z Rožmberka od krále Jiřího podobné pri-
vilegium ku vybíjení grošů a penízů bílých.

R. 1532 dne 6. června dovolil Ferdinand I. pánům Joštovi a
Petrovi z R. raziti vlastní minci; obnova ta nadána byla zvláštní in-
strukcí, dle které mince rožmberské na druh mincí v Hoře ražených
vybíjeny býti směly s obvyklým zrnem a stříží, s tím toliko rozdílem,
že mince ta opatřena býti měla v opisech značkou růžice z rožm-
berského znaku vzaté.

Všechny tyto tři akty poukazují k právu mincovnímu, které však sotva kdy bylo vykonáno; neznáme aspoň do dnešního dne ražby, které by se typičností svou k těmto ustanovením hodily.

Vilém z R. koupil r. 1581 slezský Reichstein (Rychleby) horní město, držící regal mincovní. Dne 27. září 1581 holdovalo město novému pánu svému a již roku následujícího vybíjeny tam dukáty rožmberské. Přednášející cituje zápisy tamního hejtmána horního Marka Ambrože z Brozentalu, který mincoval se značkou M — A. Razidla k mincím ryl rodák vratislavský Matěj Kauerhase.

R. 1585 byl mincmistrem na Rychlebách Adam Hartmann z Lesdorfu, v letech 1585—92 pak Valentin Hanisch.

Vilém z R. dal raziti na R. dukáty r. 1582, 83, 84, bez letopočtu, 1585, 86, 87, 90; dvoudukáty r. 1584 a 1585; čtyřdukáty bez letopočtu; tolarý r. 1587.

Na Viléma byly raženy, pokud známo, dvě medaille bez letopočtu a tři z let 1585, 87 a 88. Početní groše Krumlova českého známe z let 1590 a 1591, poč. groše b. l. ražené ku čtvrtému sňatku Viléma s Polixenou, dcerou Viléma z Pernštejna (1587) známe tři různosti.

Po smrti Vilémově nastoupil vládu jeho bratr *Petr Vok z Rožmberka*, za něhož byl na R. správcem Křištof Tuchmann a mincmistrem Val. Hanisch, 1592—96 a raženy tu dosti četně dukáty i dvoudukáty 1592—95. Drobná mince rychlebská známa není.

Za Petra Voka raženy četné početní groše bez letopočtu (k jeho zasnoubení s Kateřinou z Ludanic) pak z let 1601, 1604 a 1608. Raženy byly bezpochyby v Budějovicích. Kolky ku grošům a medailím ryl budějovický zlatník *Samuel*, rytec královské mincovny.

Na Petra Voka známa jest jen jedna medaille, kterou dědic Petrův, Jan Jiří ze Švamberka r. 1611 raziti dal; připomíná se ale v aktech k r. 1591: „za gross dílem šmelcovým s obličejem jeho milosti 11 $\frac{3}{4}$ dukátu“, pak k r. 1592: 20 dukátů, které byly dány k slití grošův s obličejem J. M. páně, Samuelovi zlatníkovi“. Byly to tedy medaille lité.

Z poručenstva Rožmberků pozoruhodné jsou medaille na Jindřicha Šlika, z úřednictva pak na znamenitého technika a rybníkáře Jakuba Krčina z Jelčan a Selčan r. 1605 zemřelého, který již od r. 1559 byl ve službách rožmberských.

Přednášející předkládá ku prohlédnutí výběr ražeb Rožmberských, jichž účel a památnost blíže líčí.

Pokračuje pak ve přednášce dne 31. října zahájené, v níž životopisy pilných českých sběratelů dále vyličuje a rozličné reminiscence z jich života uvádí.

VĚSTNÍK

NUMISMATICKÉ SPOLEČNOSTI ČESKO SLOVENSKÉ V PRAZE

O B S A H:

- K. C. Neumann* Naším čtenářům.
Eduard Fiala: Numismatická společnost československá založena.
Eduard Fiala Rozhledy po numismatice československé.
Karel Chaura: Rozdělovací znaménka na mincích Ferdinanda I. a Maxmiliána II.
MUDr. Ant. Mastný Medaille českých lékařů 16. a 17. století.
Dr. Viktor Katz: Nález denárů Vratislava II.
Eduard Fiala Několik málo známých grošů početních.
MUDr. Kamil Fiala Sběratelův „Kapitalismu“
Dr. Viktor Katz: Numismatické padělky.
K. Chaura O činnosti společností.
Seznam členů numismatické společnosti československé.

1919.

Redaktor: Ed. Fiala v Praze 1666-II. — Nákladem „Numismatické společnosti československé“ v Praze. — Tiskem Th. Böhma v Novém Městě n. Metují.